

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS

VALTUUSTOKAUDELLA 2013 - 2016

Johdanto

Kuntalain 1§ mukaan kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja kestävästä kehitystä alueellaan. Vuonna 2011 voimaan tullut terveydenhuoltolaki velvoittaa kuntia raportoimaan valtuustolle vuosittain kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä niitä edistävästä toimenpiteistä. Tämän lisäksi valtuustolle on laadittava kerran valtuustokaudessa laajempi hyvinvointikertomus. Hyvinvointikertomuksen pohjalta asetetaan paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat hyvinvoinnin edistämisen painopisteet ja niihin liittyvät toimenpiteet. Hyvinvointikertomus kuvaa kuntalaisten hyvinvoinnin nykytilaa ja tarpeita, arvioi toteutunutta toimintaa ja hyvinvoinnin edistämiseen käytettyjen voimavarojen ja tarpeiden välistä suhdetta. Hyvinvointikertomus toimii valmistelijoiden työvälineenä hyvinvointitiedon kokoamisessa, raportoinnissa ja seurannassa sekä resursoinnin suunnittelussa. Luottamushenkilöille se toimii päätöksenteon työvälineenä.

Hyvinvointikertomuksen laatimisessa on käytetty sähköistä hyvinvointikertomus-työkalua, johon sisältyy laaja hyvinvointia kuvaava indikaattoriaineisto. Sähköisen hyvinvointikertomuksen indikaattorien lisäksi tietoa on kerätty kunnan omista ja yhteistyökumppaneiden tilastoista. Kuntakohtaisen tiedon lisäksi on tutkittu valtakunnallisten tutkimusten ja selvitysten tuloksia ja aineistoa. Tämän lisäksi hyvinvoinnin kuvaamisessa on huomioitu yhteiset keskustelut viranhaltijoiden, työntekijöiden, yhteistyökumppaneiden ja asukkaiden kanssa. Esiin tulleita tuloksia on verrattu mahdollisuuksien mukaan koko maata koskeviin tuloksiin ja joihinkin vertailukuntiin. Vertailukuntina ovat olleet Kuopio, Lahti ja Turku. Tiedon keruussa on haluttu painottaa erityisesti asukkaiden hyvinvointia kuvaavia mittareita. Tietoa on kerätty ikäryhmittäin ja aihealueittain. Samat asiat voivat esiintyä myös eri ikäryhmissä. Lopullinen pohdinta on yhteenvedo keskeisimmistä johtopäätöksistä ja painopistealueista. Sähköiseen hyvinvointikertomukseen indikaattoreineen voi tutustua osoitteessa www.hyvinvointikertomus.fi. Hyvinvointikertomuksen ja suunnitelman lisäksi tähän asiakirjaan on liitetty lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, yhdenvertaisuussuunnitelma, turvallisuussuunnitelma ja osallisuussuunnitelma. Hyvinvointikertomuksen liitteeksi on tehty diaesitys, jossa on kuvattu käytettyä aineistoa yhteenvedoina, taulukoina ja diagrammeina. (linkki)

Hyvinvointikertomuksen laatimisesta vastaa Jyväskylän hyvinvointiryhmä, jonka jäseniä ovat:

- Ari Karimäki (pj.), palvelujohtaja, kulttuuri- ja liikunta
- Tarja Ahlqvist, varalla Hannamaija Väkiparta, palvelujohtaja, varhaiskasvatus
- Mari Aholainen, kulttuuri- ja kehittämispäällikkö
- Anna Isopoussu, kaavoitustutkija, kaupunkisuunnittelu ja maankäyttö
- Junnilainen Päivi, palvelupäällikkö, vammaispalvelut
- Päivi Kalilainen, palvelujohtaja, perheiden ennaltaehkäisevät sosiaali- ja terveystalvet
- Antti Kolu, nuorisopalvelupäällikkö
- Ulla Kuittu, palvelujohtaja, sosiaalipalvelut
- Risto Kähkönen, kehittämispäällikkö, nuorisopalvelujen palveluyksikkö
- Paula Käyhkö, palvelupäällikkö, neuvolat, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
- Jukka Laukkanen, erikoissuunnittelija, strategia- ja kehittäminen/ osallisuus
- Antti Laukkarinen, viestintäpäällikkö, konsernihallinto
- Anssi Niemelä, työllisyysjohtaja
- Marja-Leena Oinonen, työkykypäällikkö, konsernihallinto/ henkilöstöpalvelut
- Kirsi Pelo-Arkko, palveluesimies, liikuntatoimi
- Nina Peränen, terveydenedistämisen koordinaattori, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri
- Jari Poikolainen, työsuojeluvaltuutettu, konsernihallinto
- Maarit Raappana, palvelujohtaja, vanhuspalvelut
- Ulla Törmälä, varalla Tuija Rasinen, palvelujohtaja, perusopetuspalvelut
- Sari Välimäki (siht.), hyvinvointikoordinaattori, strategia ja kehittäminen

Hyvinvointikertomuksen toteuttamisprosessi

Hyvinvointikertomus koostuu kahdesta osasta: hyvinvointikertomuksesta ja hyvinvointisuunnitelmasta. Hyvinvointikertomuksessa tarkastellaan asukkaiden hyvinvointia ja sen kehitystä vuosina 2013-16. Hyvinvointikertomus tuodaan tiedoksi valtuustolle, jonka jälkeen laaditaan hyvinvointisuunnitelma vuosille 2017 - 2020. Hyvinvointikertomuksen- ja suunnitelman kokonaisuus viedään hyväksyttäväksi uudelle valtuustolle.

Hyvinvointikertomuksessa kootaan tilasto- ja tutkimustietoa asukkaiden hyvinvoinnista, mutta myös kokemustiedolla on merkittävä rooli hyvinvointisuunnitelman laatimisessa.

Hyvinvointikertomusprosessi käynnistettiin ns. hyvinvointiverstailla, joita järjestettiin yhteensä neljä. Verstaat toteutettiin ikäryhmittäin: lapset, nuoret, työikäiset ja vanhukset. Tämän lisäksi

järjestettiin yksi kaikille avoin hyvinvointikertomusilta. Verstaasiin osallistui kaupungin virkamiehiä ja työntekijöitä, järjestöjen ja seurakunnan edustajia, asiakas raatien ja neuvostojen jäseniä sekä asukkaita. Verstaiden tavoitteena oli osallistaa yhteistyökumppanit ja asukkaat hyvinvointikertomustyöhön ja nostaa yhteisen työskentelyn avulla esille keskeisiä hyvinvoinnin painopisteitä. Hyvinvointia tarkasteltiin verstaissa seuraavista näkökulmista:

- terveys
- toimeentulo, opiskelu/työ, asuminen
- sosiaaliset suhteet ja mielekäs tekeminen

Verstastyöskentelyn jälkeen palattiin jälleen indikaattoreihin ja tarkasteltiin vastaako indikaattoritieto asukkaiden kokemusta. Tämän työskentelyn tuloksena esille nousi kaksi keskeistä hyvinvointiin liittyvää painopistettä. Painopisteet ovat:

- yksinäisyys ja
- eriarvoisuuden ja erityisesti polarisaation lisääntyminen

Nämä kaksi teemaa tulivat esille kaikissa ikäryhmissä, hyvinvoinnin eri osa-alueilla. Näiden lisäksi huomiota kiinnitettiin palvelujen järjestämisen osalta seuraaviin asioihin:

- palvelujen saavutettavuus
- aktiiviset, osallisuuden yhdessä tekemisen mahdollistavat asuinalueet
- palvelujen kohdentaminen ja asiakassegmentointi sekä
- ylisukupolvisen palvelutarpeen katkaiseminen

Hyvinvointikertomukseen liittyvä suunnittelutyö käynnistyy keväällä 2017 ja siihen osallistetaan hyvinvointiryhmän lisäksi, Jyväskylän kaupungin työntekijöitä, yhteistyökumppaneita ja asukkaita.

1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

1.1 Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet

Jyväskylän asukkaista vuonna 2015 oli 0-6 -vuotiaita 8 % ja 7-15 -vuotiaita 9,2 %. Asuntokuntia, joissa oli vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö, oli kaikista asuntokunnista 20,8 %. Perheistä yksinhuoltaja perheitä oli 21,9 %. Sekä lasten että lapsiperheiden määrä on laskenut jonkin verran viime vuosien aikana ja yksinhuoltajaperheiden määrä lisääntynyt. Ahtaasti asuvia lapsiperheitä oli noin kolmannes perheitä, mikä on jonkin verran vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että suurin osa lapsista ja perheistä voi hyvin. Suurimmalla osalla toimeentulo on hyvä tai vähintään kohtalainen. Lasten terveys on hyvä ja terveyspalvelut ovat kattavat. Lapsilla on mahdollisuus osallisuuteen ja heillä on paljon harrastusmahdollisuuksia.

Toisaalta köyhyysrajalla elävien lapsiperheiden määrä on kolminkertaistunut 1990-luvulta lähtien. Tuo luku on hieman pienentynyt viimeisen vuoden aikana, mutta edelleen 12,4 % kaikista alle 18-vuotiaista on pienituloisista perheistä. Myös toimeentulotukea saavien perheiden määrä on kasvussa. Lapsiperheiden vähävaraisuus, kuten muutkin ns. ilkeät ongelmat, ovat usein ylisukupolvisia ja vaikuttavat lasten hyvinvointiin. Näitä ylisukupolvisia ongelmia ovat edelleen päihteet, väkivalta ja yksinäisyys.

Perheet ovat tänä päivänä entistä monimuotoisempia. Monimuotoisuus syntyy niin perheen rakenteesta, kulttuuritaustasta kuin elämäntavoista. Tämä monimuotoisuus tuo omat haasteensa palvelujen järjestäjälle ja työntekijöille. Toiminnan tulee olla tasa-arvoista ennen kaikkea lopputuloksen suhteen.

Terveys

Hyvinvointikertomuksen tilastoaineistosta suuri osa muodostuu kouluterveyskyselyn tiedoista. Viimeisimmät tilastot ovat vuodelta 2013. Terveystietoa saadaan tämän lisäksi neuvoloiden ja koulujen laajoista terveystarkastuksista. Terveystietoa liittyvistä kysymyksistä esille ovat nousseet ylipaino, liikkumattomuus, sosiaalisen median ja netin käyttö ja sitä kautta väsyminen.

Valtion liikuntaneuvoston Liitu-tutkimuksen tutkimustulokset osoittavat, että viidesosa suomalaisista viides-, seitsemäs- ja yhdeksäsluokkalaisista lapsista ja nuorista liikkuu vähintään tunnin päivässä. Erityisesti murrosiässä tapahtuu vieraantumista fyysisestä aktiivisuudesta. Vain 10% tutkimukseen osallistuneista 9.luokkalaisista liikkui suositusten mukaan. Lasten ruutu-aika on sitä vastoin suositusten mukainen eli korkeintaan kaksi tuntia päivässä vain 5%:lla lapsista ja nuorista. Nuorten liikkumista seuraavien Move-mittausten tuloksia ei ole koottu kaupunkikohtaisesti, joten sellaista vertailua ei tällä hetkellä ole saatavissa. Suuri osa Jyväskylän kouluista on mukana Liikkuva koulu -toiminnassa.

Koulujen ja päiväkotien tilojen terveellisyyden osalta on tapahtunut muutosta myönteisempään suuntaan Örebro-tilastojen perusteella ja sisäilma-ongelmia on pystytty ratkomaan. Sisäilman lisäksi haittavaikutuksia on erityisesti melulla, joka on sekä päiväkodeissa että kouluissa merkittävin olosuhdehaitta. Ryhmäkokojen kasvaminen vaikuttaa molempiin, mutta perusopetuksen ryhmäkoot eivät ole merkittävästi kasvaneet viimeisten vuosien aikana.

Elämänlaatu

Sosiaaliset suhteet ja harrastustoiminta ovat merkittäviä tekijöitä elämänlaadun kannalta. Suurimmalla osalla lapsista on hyvät perhesuhteet, ystäviä ja harrastuksia. Harrastusmahdollisuudet ovatkin Jyväskylässä erittäin monipuoliset ja runsaat. Seuratoiminta on aktiivista ja lapsille järjestetään paljon toimintaa ja tapahtumia. Polarisoituminen näkyy kuitenkin myös harrastustoiminnassa. Joillakin harrastuksia on jopa liikaa ja ne ovat hyvin suorituskeskeisiä. Toisaalta harrastustoiminta on ammatillistumisen myötä keskittynyt seuratoiminnaksi, jossa harrastemaksut voivat olla korkeat. Kaikilla ei ole varaa kustantaa kalliita harrastuksia. Tämä saattaa johtaa siihen, että lapsella ei välttämättä ole yhtään harrastusta.

Maksutonta harrastamisen mahdollisuutta on edistetty Jyväskylässä viime vuosina tarjoamalla nuorille suunnattua maksutonta liikuntaa. Nuorten itsensä suunnittelema LiikuntaLaturi tavoittaa jo tuhat nuorta. Laturin kohderyhmänä ovat 13–19-vuotiaat nuoret, joista liikuntapalvelujen teettämän kyselytutkimuksen mukaan 78 % ei kuulu urheiluseuraan. LiikuntaLaturilla tavoitellaankin juuri niitä nuoria, joille seuratoiminta ei enää murrosiässä tarjoa mieluista liikuntamuotoa ja joille yksi keskeinen harrastamisen lähtökohta on kavereiden kanssa toimiminen.

Yksinäisyys on kuitenkin myös lasten osalta suurin hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttava asia. Aiheesta ei tällä hetkellä ole tuoretta, Jyväskylää koskevaa tilastotietoa, mutta valtakunnalliset tutkimukset osoittavat, että yksinäisyys on ylisukupolvista. Se alkaa usein jo pikkulapsi vaiheessa ja jatkuu läpi päiväkotiiän ja koulun. Yksinäisyyden ketjun katkaisemisessa jo neuvolalla ja päiväkodilla on keskeinen rooli. Yläkouluun siirtyminen on myös tärkeä ajan jakso. Nuoret tarvitsevat tukea ja erityisesti poikien kanssa pitäisi puhua. Nina Junttila on todennut yksinäisyystutkimuksissa, että jopa joka neljäs 8-luokkalainen poika kokee emotionaalista yksinäisyyttä.

Toinen merkittävä hyvinvointiin liittyvä riskitekijä on kiusaaminen. Kiusaamisen vaikutukset ovat pitkiä ja vakavia. Kiusaaminen näkyy esimerkiksi Jyväskylän kaupungin etsivässä nuorisotyössä, nuorten aikuisten palvelukeskus J-Napissa ja nuorten taidetyöpajatoiminnassa. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä ja muista ongelmista kärsivillä nuorilla on lähes sataprosenttisesti kiusaamistausta. Kaikilla kouluilla tulee olla suunnitelma oppilaan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1.1.2014). Kiusaamistapauksia seurataan ja tilastoidaan koulukohtaisesti, mutta systemaattinen seuranta puuttuu. Kiusaamisen

ehkäisyyn liittyen osana huoltaja- ja oppilaspalautteen kehittämistä voidaan toteuttaa kiusaamiskysely.

Lastensuojelun tarve ja palvelut Jyväskylässä

Lastensuojelun tavoite on tukea lapsia ja perheitä heidän omassa verkostoissaan. Lastensuojelun palveluja ovat:

- lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuolto
- virka-ajan ulkopuolinen sosiaalipäivystys
- avopalveluyksikön perhehojauspalvelut
- Mattilan perhetukikodin tuetun asumisen perheyksikkö
- päiväkontoutus Patti lastensuojeluperheille
- Lotilan avotyö nuorille 12-17 -vuotilaille
- Hovilan, Lotilan, Palokan ja Myllyjärven kriisi- ja vastaanottoyksiköt nuorille 12-17 -vuotilaille
- Mattilan perhetukikodin kriisi- ja vastaanotto-osasto 0-11 -vuotilaille
- Mattilan alainen lyhytaikainen perhehoito
- 23 kunnan alueella toimiva Keski-Suomen sijaishuoltoyksikkö
- muut lakisäätiset omat ja ostetut lastensuojelupalvelut

Lastensuojelussa näkyy tällä hetkellä perheiden tilanteiden kärjistyminen, pahoinvointi ja sen lisääntyminen. Kiireelliset ja vaativat asiakastilanteet ovat korostuneet viimeksi kuluneen vuoden aikana ja avopalvelujen tarve on kasvanut. Myös kaupungin lastensuojeluyksiköiden asiakas- ja sijoitusmäärät kasvoivat ja mm. Jyväskylän kaupungin ympärivuorokautista lastensuojelun laitoshoidon tarjoavassa viidessä yksikössä keskityttiin kriisi- ja vastaanotto toimintaan palvelutarpeen kasvun myötä. Kokonaisuutena palvelutarve on kasvanut ja asiakkaiden tilanteet ovat entistä ongelmallisempia.

Lastensuojeluilmoitusten määrä jatkoi kasvuaan edellisvuotta suurempana. Ilmoitusten määrä (4279) kasvoi 28% vuodesta 2015. Ilmoitusten määrän kasvu vuodesta 2014 vuoteen 2015 oli 13,3%. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä (487) kääntyi kasvuun 2016. Keski-Suomen sijaishuoltoyksikön tekemien sijoitusten kokonaismäärä kasvoi edellisestä vuodesta 41,2%. Jyväskylässä huostaan otettujen lasten määrä kasvoi ensimmäistä kertaa 2010-luvulla (2015;41-2016;51). Huostaan otetuista lapsista 64% on sijoitettu perhehoitoon.

Palvelutakuun toteuttamiseksi lastensuojelun avohuoltoon palkattiin keväällä 2016 sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja sekä toimistos sihteeri. 2015 lakisääteinen palvelutakuu toteutui, mutta vuonna 2016 lastensuojeluilmoitusten suuresta määrästä johtuen palvelutakuuta ei täysin pystytty loppu vuoden aikana toteuttamaan. Akuutit ja kiireelliset lastensuojeluilmoitukset pystyttiin kuitenkin käsittelemään saman päivän aikana. Pakolaisten vastaanotossa kuntapaikat (50) osoitettiin alaikäisille ilman huoltajaa tulleille oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille. Kaikkiaan vastuu otettiin noin 70 alaikäisestä.

	2012	2013	2014	2015	2016
Lastensuojeluilmoitusten määrä (THL), luku sisältää myös pyynnöt lastensuojelutarpeen selittämiseksi.	2 474	2 711	2 947	3 340	4279
Muutos edelliseen vuoteen	423	237	236	393	939
Muutos-%	20,6 %	9,6 %	8,7 %	13,3 %	28,1 %
Lasten lukumäärä, joista on tehty lastensuojeluilmoitus tai pyyntö lastensuojelutarpeen selvittämiseksi (THL)	1 594	1 780	1 875	2 014	2271
Muutos edelliseen vuoteen	161	186	95	139	257
Muutos-%	11,8 %	11,7 %	5,3 %	7,4 %	12,8 %

Tunnusluvut lastensuojelu	TP 2015	TA2016	TP2016
Yksin kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset	427	427	487
Lotilan nuorisokodin avotyön asiakasnuoret	122	120	125
Mattilan perhetukikodin perhekuntoutuksen lapsista >80 % ei tarvitse huostaanottoa	-	>80%	90 %
Lastensuojelun ostopalveluiden osuus menoista	53 %	54 %	54 %
Nuorisokotien käyttöaste	97 %	96 %	98 %

Lotilan nuorisokodin avotyön jälkeen kodin ulkopuolelle sijoitettavat nuoret <10% palvelua saaneista	14 %	<10%	7 %

Tunnusluvut lastensuojelu	TP2015	TA2016	TP2016
Omat nuorisokodit, asiakasmäärä	123	139	145
Omat nuorisokodit, hoitopäivät	14 040	15 023	15 117
Ostopalvelut, lastensuojelulaitokset			
- asiakasmäärä	68	48	68
- hoitopäivät	14 349	13776	15 307
€/hoitopäivä, omat nuorisokodit, brutto	272	273	266
€/hoitopäivä, lastensuojelulaitokset (ostopalvelut), brutto	277	293	285
€/hoitopäivä, ammatilliset perhekodit, brutto	178	183,6	180,86

Perheiden ennaltaehkäisevät palvelut

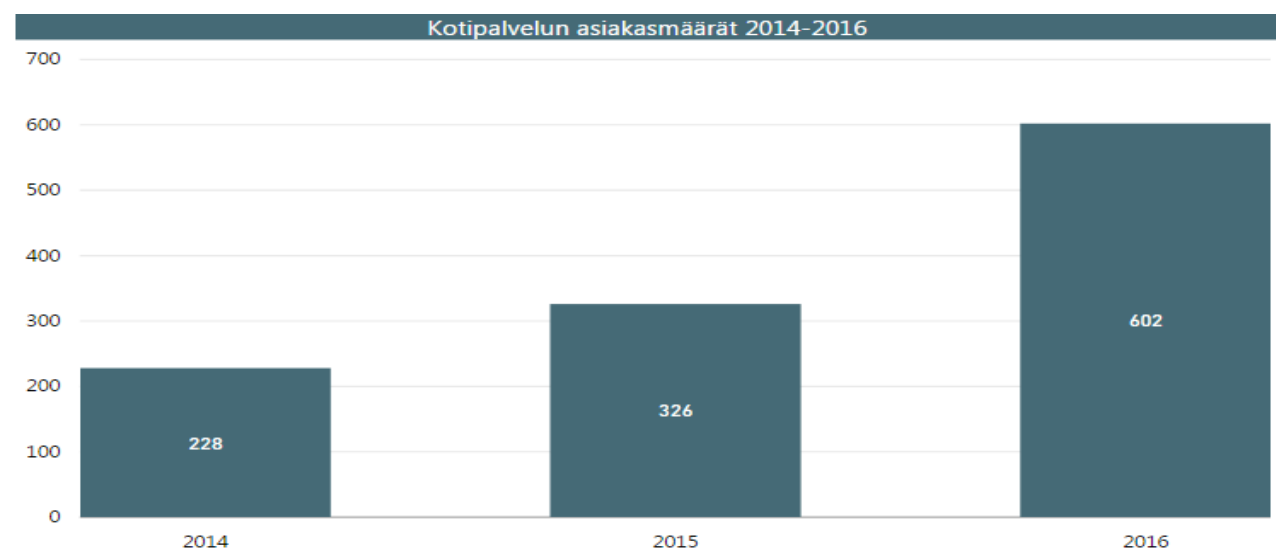
- neuvolat
- kouluterveydenhuolto
- opiskelijaterveydenhuolto
- psykologipalvelut
- kasvatus- ja perheneuvolapalvelut
- lapsioikeudelliset palvelut
- Nuorisovastaanotto (2017)
- Varhaisen tuen palvelut
  - neuvolan perhetyö
  - lapsiperheiden kotipalvelu
  - perhekeskusverkosto (7 alueella)
  - perhekompassi

Neuvolatoiminnan tavoitteena on tukea ja edistää yksilön ja perheen psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä terveyttä sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lisäksi neuvolatoiminnan tavoitteena on vähentää lapsiperheiden terveyseroja. Neuvola tavoittaa n. 99 % kaikista lasta odottavista ja lapsen saaneista perheistä. Ennaltaehkäisevä työote on keskeisimmällä sijalla neuvolatyössä. Erityistä tukea tarvitsevat perheet ja lapset pyritään tunnistamaan varhain ja ohjaamaan tarvittaessa muiden

palvelujen piiriin. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten suun terveydenhuollosta (380/2009) edellyttää järjestettäväksi alle kouluikäisille lapsille 15 määräaikaista terveystarkastusta, joista kolme on laajoja tarkastuksia. Lasta odottaville perheille suunnataan yksi laaja terveystarkastus sekä määräaikaisten terveystarkastukset. Laajassa terveystarkastuksessa selvitetään koko perheen hyvinvointia. Tarkastuksista pois jääneiden tuen tarve selvitetään.

Vuodesta 2015 on painopistettä siirretty ennaltaehkäiseviin palveluihin. Sosiaalihuoltolain muutoksen myötä perheille tulee tarjota kotipalvelua myös ilman lastensuojeluasiakkuutta (sosiaalihuollollinen perhetyö) ja kotipalvelun asiakasmäärät ovat kasvaneet myös siitä syystä. Lapsiperheiden kotipalvelun asiakasmäärä kasvoi 77 %. Samoin psykologipalvelujen kysyntä on kasvanut vuodesta 2014 vuoteen 2016 (1941–2500) Tavoitteena on, että varhainen tuki ennaltaehkäisisi ja vähentäisi lastensuojelun tarvetta.

Oppilashuolto

Oppilashuollon tavoitteena on hyvä oppiminen, hyvä psyykinen ja fyysinen terveys sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen sekä niiden edellytyksiä lisäävä toiminta kouluyhteisössä. Tavoitteena on myös tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen sekä tuen järjestäminen ja seuranta. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä saman tai seuraavana

työpäivänä. Sekä kuraattori- että psykologipalvelujen kasvu ja käytössä olevat resurssit aiheuttavat aikarajajylityksiä. (dia) Vertailtaessa tilannetta muihin suuriin kaupunkeihin Jyväskylässä on eniten oppilaita/ kuraattori ja psykologi.

Kouluterveydenhuolto on osa oppilashuollon kokonaisuutta, terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut tarjotaan koulujen yhteydessä. Terveydenhoitaja tapaa oppilaan vähintään kerran vuodessa. Pääasiallisena toimintamuotona ovat määräaikaisten ja laajat terveystarkastukset sekä terveyden edistäminen. Laajoista terveystarkastuksista laaditaan luokkayhteenvedot, jotka käsitellään esim. vanhempainilloissa ja koulun yhteisöllisissä oppilashuoltoryhmissä. Lisäksi tarjotaan ensiapuluonteiset sairaanhoidon palvelut.

Esi- ja perusopetuksen resurssi Jyväskylässä 2016 ja vertailutieto suuriin kaupunkeihin (Keskisuomalaisen kysely kunnilta)

	Oppilasta/ kuraattori	Oppilasta/psykologi
Helsinki	800	1000
Espoo	926	865
Tampere	893	998
Vantaa	820	948
Oulu	1200	1200
Turku	850-900	1000
Jyväskylä	1440	1309
Lahti	850	1100
Kuopio	1260	1220
Kouvola	763	763
Pori	950	1222
Joensuu	595	694
Käikkien ka	945,58	1026,16

Varhaiskasvatus

Noin 8 % jyväskyläläisistä lapsista on alle kuusivuotiaita. Vuoden 2015 tilaston mukaan 52,7 % 3–5 -vuotiaista lapsista oli päivähoiton piirissä. Kunnallisissa päiväkodeissa olevien lasten määrä on kasvanut jokin verran vuodesta 2013 (4442) vuoteen 2016 (4708). Vastaavasti perhepäivähoidon määrä on laskenut 492:sta 287:ään. Myös avoimeen varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä on laskenut 954:stä 655:een.

Varhaiskasvatuksen perusteet ovat uudistuneet 2016. Sen mukaan toiminnan arvoja ovat: Lapsuuden ainutlaatuisuus, ihmisenä kasvaminen, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus, perheiden monimuotoisuus, terveellinen ja kestävä elämäntapa. Myös lasten osallisuus on keskeisessä asemassa. Myös vanhemmilla on mahdollisuus toiminnan ja tavoitteiden suunnitteluun. Vanhempien osallisuutta vahvistaa myös vanhempainraati toiminta.

Hyvinvointioppiminen on osa varhaiskasvatusta. Jyväskylässä varhaiskasvatuksen yhteinen toimintatapa on pienryhmissä toimiminen. Esiopetuspäivän aikana järjestetään erilaisia toiminnallisia pienryhmätilanteita. Perusopetuksen tavoin Hyvinvointioppiminen toimii lapsen hyvinvoinnin rakentamisen tukena. Hyvinvointikysely menetelmänä otetaan vaiheittain käyttöön syksystä 2015 alkaen. Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehittämisessä käytetään yhtenä keinona mm Askeleittain opetusohjelmaa

Toimintaa arvioidaan ja kehitetään seuraavilla tavoilla: asiakaskyselyt, henkilöstökyselyt, laadulliset tavoitteet, lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, SDQ-kyselyt, henkilöstökoulutukset ja asiakasraatitoiminta. Viimeisin asiakaskysely tehtiin syksyllä 2016. Kyselyn tulosten mukaan vanhemmat ovat erittäin tyytyväisiä varhaiskasvatuspalveluihin Jyväskylässä. Kunnallinen varhaiskasvatus sai kyselyssä arvosanan 8,97 ja yksityinen 9,17 asteikolla 4-10. Samassa kyselyssä kerättiin tietoa subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta. Kunnallisen varhaiskasvatuksen vastaajista 7,8 % ja yksityisen puolen vastaajista 11,2 % on kokenut, että subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisella on ollut vaikutuksia perheen arkeen. Kyselyn tuloksista saadaan lisätieto keväällä 2017.

Nuorisotyö

Jyväskylän kaupungin nuorten palveluilla on nuorisotila kymmenellä kaupungin asuinalueella ja ne ovat avoinna nuorille useampana iltana viikossa. Pääkohderyhmänä tilatyössä ovat 13–18-vuotiaat nuoret. Veturitallien ja Nuorisoverstaan toiminta on suunnattu myös nuorille aikuisille.

Nuorisotilassa voi tavata kavereita, jutella ohjaajien kanssa, pelata erilaisia pelejä, kuunnella musiikkia, katsella televisiota, käyttää internetiä, tehdä läksyjä, jne. Joissakin nuorisotiloissa on myös soittimia, karaokelaitteita, sekä erilaisia muita harrastevälineitä. Nuorisotilatyöhön sisältyy myös erilaisten ryhmien kokoontumisia, kerhoja, teemapäiviä, sekä iltakahviloita. Toimintaa pyritään suunnittelemaan ja toteutetaan yhdessä nuorten kanssa.

Nuorisotiloilla on myös alle 13 -vuotiaille suunnattua toimintaa alue esimerkiksi alle 13-vuotiaille tarkoitettuja iltapäivävuoroja, välituntinuokkari ja niin edelleen. Nuorisotiloilla käydään yli asuinalue-erajoen esim. kun perhe muuttaa jäävät ystävät toiselle alueelle ja heitä tavataan siellä. Nuorten liikkumiseen on jonkin verran vaikuttanut bussikyötyjen rajaaminen kahteen kouluikäisillä.

Hankkeet ja kehittäminen

Jyväskylän kaupunki on ollut mukana Koulun kerhotoiminnan kehittämishankkeessa vuosina 2013–2016. Hankkeen tavoitteena on ollut osana perusopetuksen laadun kehittämistä (hyvinvointioppiminen) edistää lasten ja nuorten hyvinvointia tarjoamalla monipuolista kerhotoimintaa kaikilla ala-, ylä- ja yhtenäiskouluilla. Tavoitteena on ollut nähdä koulupäivä kokonaisuutena ja tarjota maksutonta kerhotoimintaa osana koulupäivää. Toiminnalla on myös vahvistettu oppilaiden osallisuutta toiminnan sisältöjen ja toteutuksen suunnittelussa. Vuosina 2015–16 toteutettiin 404 kerhoa. Kerhotunteja kertyi 5640 ja kerhoihin osallistui 6510 oppilasta. Kerhotoiminnan laadun kehittäminen on osa perusopetuksen laatutyötä ja sen kehittäminen jatkuu.

Lastensuojeluun ja lapsiperheisiin liittyviä kehittämishankkeita on käynnissä useita. Lastensuojelun palveluyksikkö on mukana valtakunnallisessa Kansa-koulu -hankkeessa, jossa kehitetään lastensuojelupalvelujen dokumentointia. Hanke jatkuu kevään 2017. Keski-Suomen sijaishuoltoyksikössä aloitettiin toukokuussa 2016 tukiperhetoiminnan kehittämisprojekti. Projektin aikana pystyttiin purkamaan tukiperhejonoa ja tukiperheen sai vuonna 2016 yhteensä 67 lasta. Vuoden 2017 alusta vakinaistettiin yksi tukiperhetyöntekijä. Hovilan nuorisokodilla käynnistettiin elokuussa 2016 psykologityön kehittämishanke vuosille 2016–18.

Mattilan perhetukikodin kehittämispilotin Päiväkuntoutus Paatin ensimmäinen kokonainen toimintavuosi oli tuloksellinen ja asetetut toiminnalliset tavoitteet toteutuivat. Palvelussa oli vuoden aikana 17 perhettä, joissa yhteensä 21 aikuista ja 29 lasta. Paatin asiakkaina olleista lapsista 90 % kotiutui kuntoutusjaksolta ilman huostaanottoa.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma - LAPE on hallituksen kärkihanke. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut uudistetaan asiakaslähtöisesti integroiduiksi palveluiden kokonaisuudeksi maakuntien ja tulevaisuuden kuntien toimintaympäristöön. Muutosohjelmassa palveluiden painopistettä siirretään kaikille yhteisiin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin sekä varhaiseen tukeen ja

hoitoon. Keski-Suomen maakunnan muutosagentti aloitti työnsä jo vuoden 2016 puolella. Varsinainen hanketoiminta Jyväskylässä käynnistyy kevään 2017 aikana.

Osallisuus

Osallisuus Jyväskylän kaupungin strategisena kärkenä näkyy myös lasten ja perheiden palveluissa. Jyväskylässä toimii lastenparlamentti ja nuorisovaltuusto. Vanhempien osallisuuskanavia ovat vanhempainfoorumi ja varhaiskasvatuksen asiakasraati. Oppilaiden osalta osallisuutta vahvistaa oppilaskuntatoiminta ja koulujen opetussuunnitelmiin liittyvä osallisuuskasvatus. Uudessa opetussuunnitelmassa oppilaat ovat aktiivisia toimijoita osana toiminnallisia oppimiskokonaisuuksia.

Laajemmin päätöksenteko- ja suunnitteluosallisuuteen liittyviä lapsivaikutusten arviointeja on tehty Jyväskylässä hyvin vähän. Erityisesti lasten ja nuorten kuulemisessa on kehitettävää. Jyväskylä on mukana Unicef-lapsiystävällinen kunta -mallissa ja sitä kautta on tarjottu koulutusta mm. hyvinvointiryhmälle. Vuoden 2017 toimintasuunnitelmassa lapsivaikutusten arviointiin panostetaan vahvasti.

1.2 Nuoret ja nuoret aikuiset

Työ ja opiskelu

Jyväskylä on nuorten kaupunki. Kymmenen suurimman kaupungin tilastoja vertailtaessa nuorten suhteellinen osuus on suurin Jyväskylässä. Jyväskyläläisistä 14,6 % on 16–24 -vuotiaita. Nuorten suurta osuutta väestöstä selittää kaupungin laaja opiskelutarjonta. Opiskelumahdollisuudet näkyvät myös koulutustasomittaimessa, jossa Jyväskylän koulutustaso on muuta maata korkeampi. Nuorisotyöttömyys (18–24 -vuotiaat) on Jyväskylässä kasvanut viimeisten vuosien aikana ja on korkeampi kuin koko maassa tai vertailukunnissa. Nuorisotyöttömien määrään vaikuttaa todennäköisesti myös opiskelijoiden suuri määrä.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrä on laskenut tasaisesti ja se on pienempi kuin koko maassa. Toisaalta ilman peruskoulun päästötodistusta jääneiden määrä suhteessa koko ikäluokkaan on lähtenyt hienoiseen kasvuun. Nuorien työttömien kokonaismäärä on pysynyt kutakuinkin samana, mutta pitkäaikaistyöttömien eli yli 300 pv työmarkkinatuella olleiden nuorten määrä näyttää kasvavan. Elokuusta 2015 elokuuhun 2016 pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi 749:stä 892:een.

Terveys

Kouluterveyskyselyn tiedonkeruun ongelmien vuoksi myös nuorten aikuisten terveydentilaa koskeva tieto on pääosin vuodelta 2013. Jonkinlaisen kuvan terveyteen liittyvien kysymysten nykytilasta antaa puolustusvoimien palveluskelpoisuusluokka päätökset. Yleisimmät syyt asevelvollisuuden lykkäämiselle terveydellisistä syistä olivat ylipaino, masennus, ADHD ja ahdistus. Myös kannabiksen käyttö lykkäyksen syynä oli yleistä. Palveluksesta vapauttamisen yleisin syy oli diabetes, masennus ja ADHD. Ylipaino näytti lisääntyneen myös aiemmassa kouluterveyskyselyssä (2013). Valtakunnallisesti ja kaikissa ikäryhmissä kehityssuunta on ollut ylipainoisten määrän lisääntymiseen.

Myös opiskelijaterveydenhuollossa yleisimmät vastaanottokäyntien syyt olivat mielenterveys, tuki- ja liikuntaelinten vaivat sekä hengityselimiin liittyvät sairaudet. Mielenterveyden ongelmat eivät määrällisesti ole lisääntyneet merkittävästi, mutta niiden vakavuus on lisääntynyt. Ongelmia aiheuttaa myös mielenterveyspalvelujen pirstaleisuus ja hoitoon pääsemisen "sattumanvaraisuus". Nuorten mt-asiakkaiden hoitoon pääsyä vaikeuttaa osin myös kaksoisdiagnoosit, päihde+mt. Helmikuussa 2017 julkaistu YTHS:n yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimus osoittaa, että yliopisto-opiskelijoiden osalta mielenterveyden ongelmat ovat lisääntyneet erityisesti miehillä. Tutkimuksessa todetaan, että itse opiskelu ei yksin aiheuta ongelmia, vaan ongelmat ovat olleet olemassa jo ennen opiskelua. Ongelmiin puuttuminen on kuitenkin ollut helpompaa kuin aivan nuorena. Mielenterveyshäiriöiden takia sairaalahoitoa saaneiden määrä on kasvanut, mutta se on vielä vähäisempää kuin koko maassa.

Päihteiden käytössä polarisoituminen näkyy myös nuorten kohdalla. Täysraittius on yleistynyt, mutta toisaalta myös raju päihteiden käyttö. Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskuksen vuodeosastolla hoidettavana olevien 17–24-vuotiaiden määrä on kasvanut ja se on suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Erityisesti työntekijöissä on aiheuttanut huolta 15–16-vuotiaiden raju päihteiden käyttö, joka näkyy myös keskustan katukuvassa. Kannabiksen käytön lisääntyminen ja asenteiden muuttuminen myönteisemmäksi sitä kohtaan näkyy niin opiskelijaterveydenhuollossa kuin puolustusvoimissakin, vaikka esimerkiksi ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön, YTHS:n, tutkimuksessa ei huumekekeilujen määrässä ole tapahtunut määrällisiä muutoksia viimeisten vuosien aikana.

Hengästyttävän liikunnan harrastamista ei ole tällä hetkellä tuoretta tietoa, mutta puolustusvoimien tietojen mukaan sekä paljon liikuntaa harrastavien että liikkumattomien määrä on lisääntynyt.

Jyväskylän kaupunki on tukenut nuorten liikuntaa LiikuntaLaturi toiminnalla ja järjestänyt maksuttomia liikuntavuoroja. Liikuntavuorojen ja -lajien määrä on pikku hiljaa kasvanut vuodesta 2011 vuoteen 2016 kymmenestä vuorosta 19:ta. Kävijämäärät ovat myös lisääntyneet, joskin vuonna 2016 kävijöitä oli jonkin verran vähemmän kuin edellisellä vuonna. LiikuntaLaturi koskee 13–19 -vuotiaita nuoria.

Palvelut

Nivelvaiheen ohjaus

Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa olevien nuorten lisä- ja jälkiohjausta tehdään etsivän nuorisotyön otteella. Toiminta käynnistyi OhjausLaturi- hankkeena ja muuttunut sen jälkeen vakiintuneeksi työksi. Hankkeen aikana kehitettiin Kisko-työpajatoiminta 15–16 -vuotiaille nuorille, jotka eivät olleet kiinnittyneet opintoihin. Opintojen ulkopuolelle jäämisen syitä ovat mm.: sosiaalisten tilanteiden pelko, pelaaminen, koulukiusaaminen, sosiaaliset ja terveydelliset syyt. Kävijämäärät ovat kasvaneet vuodesta 2014 (14) vuoteen 2016 (86).

Nuorten Jyväskylä

Ennen vuotta 2016 verkossa toimi nuorten tieto- ja neuvontapalvelu NuortenLaturi ja sen lisäksi fyysisenä toimintapisteinä OhjausLaturi. Palvelukokonaisuuden uudistus käynnistyi keväällä 2016 ja tuloksena syntyi uudistettu verkkosivusto nuroten.jyvaskyla.fi. Nuorten tieto- ja neuvontatyöntekijät toimivat vuoden 2016 loppuun saakka myös Ohjaamo Jyväskylän päivystyksessä. Kävijämäärät vaihtelivat 1–20 välillä. Yleisimmät kysymykset liittyivät työhön, opiskeluun ja toimeen tuloon. Tieto ja neuvontatyötä tehdään tällä hetkellä pääasiassa hankerahalla.

Ohjaamo

Ohjaamo on osin ESR-rahoituksella kehitettävä, nuorisotakuun toteutumista edistävää, monialaista toimintaa. Ohjaamo avattiin syyskuussa 2015 ja tähän mennessä siellä on asioitu noin 500 nuorta. Ohjaaman toiminta on tarkoitettu 15–29 -vuotiaille, mutta kävijät ovat pääsääntöisesti 18–25 -vuotiaita. Ohjausta haetaan työllistymiseen, työmarkkinavalmiuksia edistäviin toimenpiteisiin, opinto-ohjaukseen, koulutukseen ja viranomaisasiointiin liittyen. Myös toimeentuloon ja vuokra-asumiseen liittyvät kysymykset nousevat esille. Toiminnassa ovat olleet mukana TE-asiiantuntija, ammatinvalintapsykologi, opinto-ohjaaja, nuorisoneuvoja, etsivän työn ohjaaja ja työllisyyspalvelujen palveluohjaaja.

Nuorisovastaanotto

Nuorten aikuisten palvelukeskus J-nappi

Nuorten aikuisten palvelukeskuksessa työskentelee 5 kokoaikaista työntekijää. Heillä kaikilla on 50 asiakasta. Asiakkaat ovat 18–29-vuotiaita, joiden asiat ovat monella tavalla solmussa. Asiakkaaksi tullaan Hannikaisen kadun sosiaaliaseman tai jälkihuollon sosiaalityöntekijän kautta. Asiakkaita on enemmän kuin pystytään ottamaan vastaan.

Nuorten taidetyöpaja

Nuorten Taidetyöpaja on osa Jyväskylän kaupungin sivistyspalveluja ja se tarjoaa työkokeilua, -toimintaa ja -ohjausta 17–29 -vuotiaille jyväskyläläisille nuorille. Tarjonta koostuu erimittaisista yhteisöllisistä pajajaksoista sekä nuorten yksilöohjauksesta.

Etsivä nuorisotyö

Etsivä työ on tarkoitettu niille 15–29 -vuotiaille nuorille, jotka ovat jäämässä opiskelun ja työelämän ulkopuolelle, tai muuten kaipaavat apua arkeensa. Etsivän työn ohjaaja auttaa nuorta tulevaisuuden suunnittelussa ja arjenhallinnassa sekä ohjaa tarvittavien palveluiden piiriin. Etsivän nuorisotyön palvelujen kysyntä on kasvanut viime vuosina 2014/789 – 2016/1039. Nuorten palvelujen etsivää työtä on 9 htv ja Sovatekin 2 htv. Yhteistyötä tehdään mm. JAO:n, Akkuryhmän, nuorisovastaanoton, Korpilahti-Tikkaokoski alueilla ja Sovatekin etsivän päihdetyön kanssa. Samat asiat nousevat esille etsivässä työssä kuin muissakin nuorisopalveluissa. Näitä ovat asiakkaiden moniongelmaisuus, päihdeongelmat, asumisen ongelmat ja yksinäisyys.

Opiskeluterveydenhuolto

Jyväskylän kaupungin opiskeluterveydenhuolto tarjoaa opiskeluterveydenhuollon terveyden- ja sairaanhoidon palveluita kaupungissa oleville toisen asteen ja korkeakoulujen opiskeluterveydenhuoltoon oikeutetuille opiskelijoille lukuun ottamatta yliopisto-opiskelijoita, joiden palvelut järjestää YTHS. Opiskeluterveydenhuoltoon oikeutettuja opiskelijoita on noin 17000. Palvelut järjestetään keskitetyssä toimipisteessä Sepänkadulla, lukuun ottamatta lukioita, joissa palvelut tarjotaan yksikkökohtaisesti.

Toisen asteen opiskelijoille tarjotaan terveystarkastus ensimmäisen tai toisen opiskeluvuoden aikana. Jyväskylän opiskeluterveydenhuolto on tarjonnut kaikille korkeakouluopiskelijoille mahdollisuuden varata ajan terveystarkastukseen. Toisen asteen opiskelijat ovat osallistuneet hyvin tarkastuksiin, mutta korkea-asteen opiskelijoiden osallistuminen on ollut vähäisempää. Vuonna 2016 opiskeluterveydenhuollossa tehtiin 3948 terveystarkastusta. Vuosittain

opiskeluterveydenhuollossa kohdataan noin puolet palveluihin oikeutetuista opiskelijoista. Vastaanottokäynneistä terveydenhoitajilla terveydenhoitokäyntien osuus on 57 % ja sairaanhoitokäyntien osuus 43 %. Vastaavat luvut lääkäreiden vastaanotoilla ovat 36 % ja 64 %. Opiskeluterveydenhuollon niukan lääkäriresurssin vuoksi opiskeluterveydenhuollossa ei ole voitu tarjota kaikkia sairaanhoitopalveluita opiskelijoille. Akuutit sairasaasiat on ohjattu oman asuinalueen terveysasemille hoidettavaksi. Opiskeluterveydenhuollossa on keskitytty hoitamaan opiskelukykyisyyteen liittyviä asioita, joista työllistävien osuus on nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyteen liittyvät asiat. Vuonna 2016 mielenterveyteen ja käyttäytymisen häiriöihin liittyvien diagnoosien osuus oli 30 % kaikista opiskeluterveydenhuollon lääkäreiden kirjaamista diagnooseista. Mielenterveystyö on aikaa vaativaa, ja edellyttää kiireetöntä nuoren kohtaamista sekä hyvää yhteistyötä oppilaitosten, kuraattorien, psykologien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Nuorten osallisuus

Lasten ja nuorten osallisuuden monialaisessa kaupunkiohjelmassa 2012–15 kartoitettiin eri ikäisten lasten ja nuorten halua ja kokemuksia osallisuudesta. Kyselyyn vastanneista hieman yli viidesosa ei ollut kiinnostunut vaikuttamisesta. Enemmistö vastaajista haluaisi vaikuttaa, muttei tiedä miten. Avovastauksissa toivottiin enemmän osallistumismahdollisuuksista tiedottamista etenkin vastamuuttaneille. Yksittäisistä osallistumistavoista tehokkaimpina pidettiin perinteisiä edustukselliseen demokratiaan liittyviä tapoja, kuten kunnallisvaaleissa äänestämistä ja puoluetoimintaa. Tietoa osallistumistavoista saatiin kaupungin internet-sivuilta, tiedotuslehdestä sekä opiskelijajärjestöiltä. Vastaajat olivat kiinnostuneita myös edustuksellisesta demokratiasta, enemmistö aikoi äänestää tulevissa vaaleissa joko varmasti tai todennäköisesti. Varmasti tai todennäköisesti ei-äänestäväistä enemmistö oli ammatillisten oppilaitosten vastaajia; heillä oli myös heikompi usko edustuksellisen demokratian tehokkuuteen.

Jyväskylässä toimii nuorisovaltuusto, joka edustaa edustuksellista demokratiaa. Palveluissa on asiakkaat otettu mukaan myös kehittämistoimintaan. Esimerkiksi aikuissosiaalityön Sosku-hankkeessa asiakkaat ovat mukana palvelujen kehittämisessä. Osallisuuden kanavia on tarjolla, mutta tiedotusta kaivataan lisää. Myös nuorten osalta päätöksenteko-osallisuutta on tarvetta lisätä.

1.3 Työikäiset

Terveys

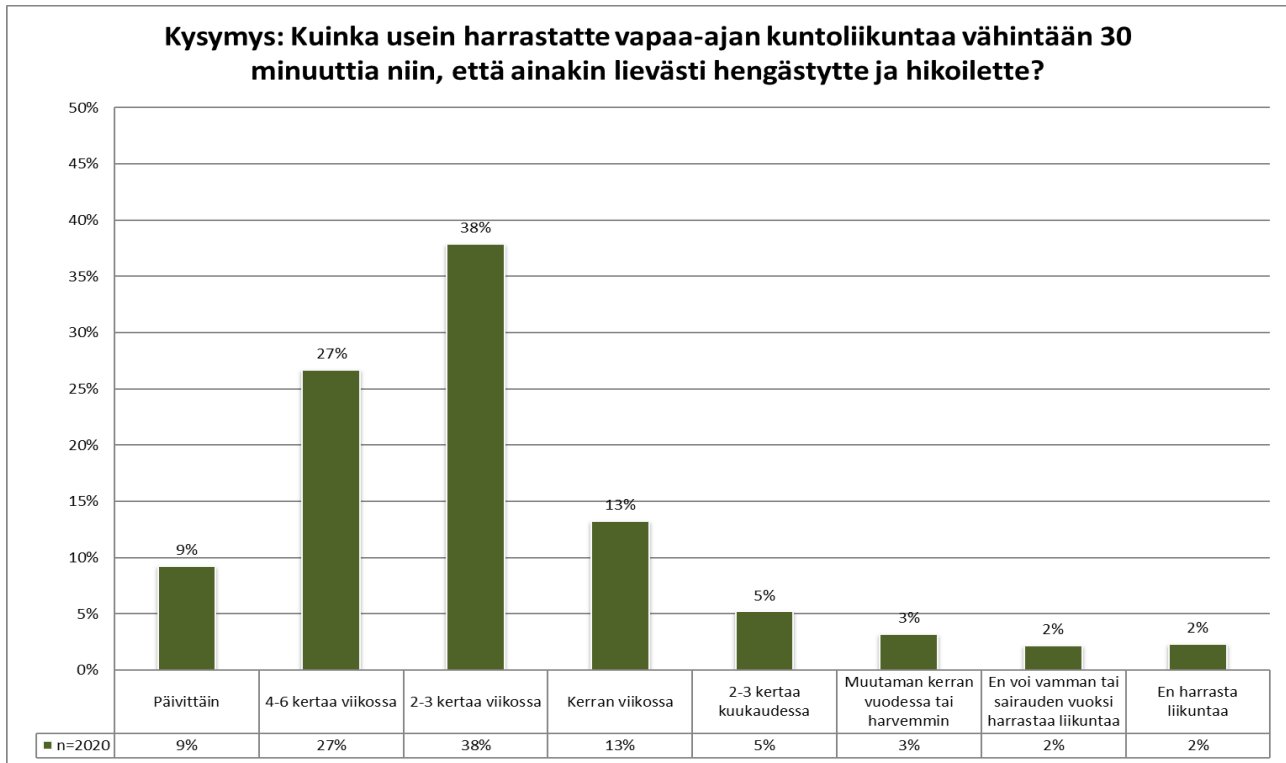
Työikäisten (25–64 -vuotiaiden) määrä on vuosien varrella hieman vähentynyt. Tällä hetkellä heitä on vähän yli puolet asukkaista eli 51,2 %. Suurin osa työikäisestä väestöstä voi hyvin sekä terveyteen että elämänlaatuun liittyvillä mittareilla mitattuna. Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus on 58,4 %, mikä on hieman korkeampi kuin koko maan vastaava osuus, 55,2 %.

Kuolleisuusindeksi ilmaisee kuolleiden osuuden alueen väestömäärästä. Kuolleisuusindeksi on laskettu jokaiselle Suomen kunnalle suhteuttamalla kunnan kuolleisuus koko maan kuolleisuuteen, Kuolleisuusindeksi on Jyväskylässä ollut maan keskitasoa alhaisempi vuosina 2013–15. Vuonna 2015 se oli 93,6. Jokaiselle Suomen kunnalle on laskettu Kelan rekisteritietojen avulla indeksiluku, joka kertoo, miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan keskiarvoon (=100). Sairastavuusindeksi on lähellä maan keskiarvoa ja se oli 99,8 vuonna 2015.

Sairauspäivärahaa saavien määrä on laskenut samoin kuin työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä. Työkykynsä heikentyneeksi arvioivien määrä ja niiden määrä, jotka eivät usko jaksavansa töissä työuran loppuun, oli jonkin verran lisääntynyt, mutta on samaa suuruusluokkaa kuin koko maan keskiarvo.

Elämäntavoiltaan jyväskyläläiset pärjäävät hyvin valtakunnallisessa vertailussa. Esimerkiksi kaikista suomen yli 30.000 asukkaan kaupungeista vain Espoossa tupakoitiin vähemmän. Päivittäin Jyväskylässä tupakoi 11,4 % väestöstä, kun koko maan keskiarvo on 14,6 %. Eniten tupakoivat 20–54 -vuotiaat ja vähiten yli 75-vuotiaat. Ylipainoisia jyväskyläläisistä on 15,2 %. Heistä suurin osa on 55–74 -vuotiaita. Koko maan keskiarvo on 18,5 %.

Erityisesti liikunnan osalta jyväskyläläiset ovat kunnostautuneet. Kuntoliikuntaa useita tunteja viikossa harrastavien määrä on tilastovertailun toiseksi suurin, 28,3 %. Tämän lisäksi osittain liikuntasuosittelun mukaan liikkuvia on yli 40 %.

Alkoholin kulutus on ollut hieman laskussa koko maassa. Vuonna 2015 alkoholia kulutettiin 8.5l/asukas. Jyväskylän vastaava luku oli 8,6. Polarisoituminen näkyy päihteiden käytössä kaikissa ikäryhmissä. Myös työikäisissä. Sairaalahoidossa alkoholihaittojen takia olevien määrä on kasvanut samoin kuin esimerkiksi Sovatekin päihdepalvelujen käyttö.

Asuminen, työ, toimeentulo

Yksin asuvien määrä on Jyväskylässä samaa luokkaa kuin koko maassa keskimäärin. Avioerojen määrä ja sitä kautta yksinhuoltajien määrä on ollut nousujohteista. Asunnottomien määrä ja erityisesti pitkäaikaisesti asunnottomien määrä on laskenut. Jyväskylä on ollut mukana valtion Paavo ja Aune-asunnottomuuden vähentämisen ja ennaltaehkäisytoimenpideohjelmissa, joiden tavoitteena on sekä vähentää asunnottomien määrää että ennaltaehkäistä asunnottomuuden syntymistä vuoden 2019 loppuun mennessä. Jyväskylä on mukana myös Aune-toimenpideohjelmaan sisältyvässä AKU-hankkeessa (asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpiteet), jonka tehtävänä on laatia ja jalkauttaa Jyväskylän kaupungille asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpideohjelmaa vuodelle 2018 loppuun mennessä.

ATH-tutkimuksen mukaan valtaosa, 86,1 %, oli tyytyväinen asuinalueensa olosuhteisiin. Asuinalueensa turvallisuuteen tyytyväisten osuus on yli 90 %. Turvattomaksi asuinalueensa koki vain 2 %. Asuinalueiden rumuus haittasi noin joka 10. jyväskyläläistä.

Työttömyys on yksi Jyväskylän huolenaiheista vaikka vuoden 2016 tilastojen mukaan sekä työttömien että pitkäaikaistyöttömien määrä on vähentynyt. Työttömyys vaikuttaa varmasti omalta osaltaan myös toimeentuloon. Vaikka koko kaupungin mittakaavassa pienituloisuusaste on vähentynyt, on toimeentulotukea saavien määrä lisääntynyt, samoin kuin toimeentulotuen määrä asukasta kohden.

Aikuissosiaalitoimen Sosku-hanke

Uusi sosiaalihuoltolaki velvoittaa kuntia huolehtimaan sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden vahvistamisesta sosiaalisessa kuntoutuksessa, huomioiden erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat. Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 ESR-ohjelmassa on Sosiaalisen osallisuuden ja köyhyyden torjunnan toimintalinja 5, johon SOSKU-hanke kuuluu. Erityistavoitteena ohjelmassa on työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen. Jyväskylän hankkeen kohderyhmänä ovat erityisesti useita palveluja tarvitsevat ja paljon palveluja käyttävät sosiaali- ja terveystalvelujen asiakkaat.

Elämänlaatu

Työikäisistä yksinäiseksi itsensä tuntee noin joka kymmenes. Yksinäisten osuus on sama kuin koko maan keskiarvo. Yksinäisyyden kokemus lisääntyy ikääntyessä ja naiset kokevat itsensä miehiä yksinäisemmäksi. Toisaalta jyvaskyläläiset ovat aktiivisia toimijoita ja järjestötoimintaan osallistuu lähes joka kolmas, mikä on hieman enemmän kuin koko maan keskiarvo. Aktiivisuus ei kuitenkaan näy äänestysaktiivisuudessa. Viime kunnallisvaaleissa ilmoitti äänestäneensä hieman alle 70 %, kun koko maan keskiarvo oli 73,3 %.

1.4 Ikääntyneet

Asuminen

Jyväskylän väestöstä 7 % on yli 75-vuotiaita, joka on hieman vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Kotona asuvien, yli 75-vuotiaiden määrä on kasvanut. 75–84 -vuotiaista 94,3 % asuu koton ja yli 85-vuotiaista 79 %. Nämä luvut ovat kuitenkin koko maan tasoa alhaisemmat. Yksin asuvien, yli 75-vuotiaiden määrä on lisääntynyt niin ikään. Samalla kun kotona asuminen on yleistynyt, on tehostetussa palveluasumisessa ja laitoshoidossa asuminen vähentynyt. Perhehoidosta on saatu ensimmäisiä tietoja vasta vuodelta 2015. Sen mukaan Jyväskylässä oli 51 vanhusta perhehoidossa ja määrä on 2016 kaksinkertaistunut edelliseen vuoteen nähden. Vertailukunnissa perhehoidossa oli muutamia vanhuksia. Omaishoidettavien ja omaishoitajien määrä on kasvanut. Omaishoidettavia on tällä hetkellä 732, joista noin 300 on yli 75-vuotiaita. Omaishoitajat ovat

useimmiten ikääntyneitä naisia. Ikääntyneiden asumismuotoja on kehitetty ja mm. yhteisöllinen asuminen on saatu alkuun JASON:n asuntotuotannon kautta. Tulevana vuonna on tarkoitus tarkastella myös haja-asutusalueiden asumismuotojen kehittämistä. Omaishoidon ja perhekotitoiminnan kehittäminen on myös ajankohtaista. Jyväskylän kaupunki on mukana maakunnallisessa ikäihmisten, pitkäaikaissairaiden ja perhehoidon kehittämispilotissa.

Terveys

Ikääntyneiden terveys on parantunut useilla eri mittareilla kuten: erityiskorvattavat lääkkeet, Alzheimer-lääkitykseen liittyvä dementiaindeksi, vammat ja myrkytykset, tupakointi, lihavuus ja liikunnan harrastaminen. Yli 75-vuotiaista 7,3 % kokee suuria vaikeuksia 500m matkan kävelyssä. Tämä luku oli aiemmin (2013) 15,2. Ikääntyneille on tarjolla runsaasti liikuntapalveluja. Iäkkäille suunnattuja ryhmiä ja muita tapahtumia järjestettiin vuonna 2016 yhteensä 165. Taso on pysynyt suurin piirtein saman viimeisten vuosien aikana. Liikuntapalvelujen seniorikortin ostoikä laskettiin 70 vuodesta 65 vuoteen vuonna 2014. Kortin käyttäjiä oli vuonna (2014) 1359 ja vuonna (2016) 1834.

Lukuun ottamatta dementiaindeksiä sekä vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalahoidossa olleiden määrää, Jyväskylän tulokset ovat paremmat kuin koko maassa keskimäärin ja ne sijoittuvat pääsääntöisesti myös paremmin vertailukuntiin nähden. Oma kokemus terveydentilasta on myös kohentunut, sillä yhä harvempi (49,5 %) kokee terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi.

Kokemus psyykkisestä kuormittuneisuudesta sen sijaan on lisääntynyt, samoin kuin alkoholin käyttö. Kaatumisten osalta Jyväskylän tilanne on hieman koko maan keskiarvon alapuolella. Viimeisen 12 kuukauden aikana 37,8 % yli 65-vuotiasta on ilmoittanut kaatuneensa, niin että kaatumisesta on syntynyt vähäistä suurempi haitta. Koko maan vastaava keskiarvo on 32.7. Vaikka suurin osa ikääntyneistä voi kohtuullisen hyvin, niin polarisoituminen näkyy myös terveydentilassa. Dementiaan sairastuvien määrän on ennustettu kasvavan lähitulevaisuudessa ja heille suunnatun yhteisöllisen asumisen kehittäminen on ajankohtaista. Dementia on yleisin syy tehostettuun palveluasumiseen siirtymiselle ja se asettaa myös haasteita kotihoidolle. Arvioinnin mittareiden kehittäminen yhteistyössä terveydenhuollon kanssa on tärkeää.

Avohuollon terveystalvelujen osalta lääkärikäynnit ovat vähentyneet.

Kotihoidon asiakkaita on noin 1500. Säännöllisessä kotihoidossa yli 75-vuotiaista on noin 10 % ikäryhmästä. Pieni osa on tehostetun palveluasumisen asiakkaita. Eli suurin osa yli 75-vuotiaista ei kuulu näiden palvelujen piiriin.

Osallisuus

Tämä päivän ikääntyneet eivät ole ainoastaan palvelujen vastaanottajia vaan hyvin aktiivisia toimijoita. Järjestöt ja vapaaehtoistoiminta tarjoaa paljon mahdollisuuksia osallistumiseen ja osallisuuteen. Vapaaehtoisista merkittävä osa on yli 60-vuotiaita ja he toimivat aktiivisesti sekä järjestöissä että kaupungin vapaaehtoispalveluissa. Kaupungin vapaaehtoistoiminnan palvelut Vaparissa on vanhusvapaaehtoistyön verkosto, jossa käsitellään vapaaehtoistoimintaan liittyviä kysymyksiä niin toimijan kuin toiminnan kohteenkin näkökulmasta. Verkostossa on jäseniä kaupunkiorganisaatiosta, seurakunnasta ja järjestöistä. Vapaaehtoistoiminnan avulla tuetaan myös ikääntyneiden arjessa selviytymistä ja mielekkääseen tekemiseen osallistumista. Kulttuuri-, liikunta- ja ympäristöluotsien sekä vapaaehtoisen asiantuntijavun kysyntä on kasvanut nopeasti ja kasvu jatkuu edelleen.

Kansalaisopisto tarjoaa senioreille opiskelumahdollisuuksia. Vuonna 2016 seniorikursseja järjestettiin 87 ja opintoseteleitä käytettiin 400. Tämän lisäksi järjestettiin joko masuttomia tai opetushallituksen opintoseteliavustuksella tuettuja kursseja yhteensä kuusi.

Ikääntyneille suunnattu palvelutarjonta on monipuolista ja asiakasohjauksen ja neuvonnan tarve on ilmeinen. Jyväskylässä ikääntyneiden palveluneuvonta on keskitetty Oiva-keskukseen, johon yhteydenottoja tuli viime vuonna 7938. Puhelujen perusteella tehtiin 1141 kotikäyntiä ja näistä 350 johti säännöllisen kotihoidon asiakkuuteen. Yhteydenottojen määrä on laskenut vuoden 2014 tasosta (11700) huomattavasti. Tämän voidaan olettaa johtuvan siitä, että myös muita tietolähteitä on opittu käyttämään.

Eri yhteyksissä käydyissä keskusteluissa korostui ikäihmisten rooli palvelujen vastaanottajina, erityisesti terveydellisten kysymysten ja palvelujen saatavuuden näkökulmasta. Palvelujen saavutettavuutta on pyritty parantamaan mm. Linkki-Vip -toimintaa kehittämällä sekä tiivistämällä yhteistyötä kolmannen sektorin ja vapaaehtoistoiminnan kanssa.

Varhainen tuki ja huomion kiinnittäminen ikääntymiseen liittyviin muutostilanteisiin tuen saaminen nousivat myös keskusteluissa esille. Ikäihmisten osalta nousivat esille muissa ikäryhmissä esiin nousseet suuret kysymykset - polarisoituminen ja yksinäisyys.

Kotihoidon kehittämishanke

Hankkeen päätavoitteena on luoda asiakaslähtöinen, vaikuttava ja kustannustehokas kotihoito, joka toimii 24/7 koko maakunnassa, tavoitteena ovat yhdenvertaiset, asiakaslähtöiset ja laadukkaat kotona pärjäämistä tukevat palvelut ja toimiva kustannustehokas palvelutuotanto: resurssit kohdentuvat parhaalla mahdollisella tavalla ja prosessit ovat sujuvia.

Hanketta viedään eteenpäin neljällä prosessilla, jotka ovat ”Palvelutarjonta ja sen kohdentuminen”, ”Kuntoutus ja ennaltaehkäisy”, ”Hoitoketjut ja akuuttitilanteet” sekä ”Tarvepohjainen toimintamalli”.

1.5 Kaikkia ikäryhmiä koskevat

Talous ja elinvoima

Vuonna 2016 Jyväskylän kaupungin talouden myönteinen kehitys jatkui. Jyväskylän kaupunki saavutti talouden tasapainon vuoden suunniteltua aikaisemmin ja talouden luvuissa kaupunki nousi vaikeiden vuosien jälkeen suurten kaupunkien parhaimmistoon.

Työttömyys kääntyi laskuun vuonna 2016 ja näyttää edelleen laskevan. Tällä hetkellä myös pitkäaikaistyöttömien määrä on vähentynyt. Rakentaminen on lisääntynyt voimakkaasti ja kaupunkimme kasvu on jatkunut vahvana. Asukasluku nousi yli 1400:lla eli suhteellisesti viidenneksi eniten 15 suurimman kaupungin joukossa. Jyväskylässä on useita samanaikaisesti käynnissä olevia kehityshankkeita, kuten Kankaan, Hippoksen ja Kukkulan (ent. Sairaalanmäen) alueet. Kaikilla näillä on myönteinen vaikutus niin kaupungin elinvoimaan kuin työllisyyteen ja kasvuun.

Vuoden 2016 tilinpäätös toteutui talousarviota parempana. Vuosikate oli 59,3 miljoonaa euroa eli 18,5 miljoonaa euroa suurempi kuin edellisenä vuonna. Vuosikate toteutui 19,2 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota ja 13,8 miljoonaa euroa muutettua talousarviota parempana. Poistot ja arvonalentumiset olivat 54,9 miljoonaa euroa ja vuosikate kattoi niistä 108,1 prosenttia. Näin mitaten

kaupungin tulorahoitus on tasapainossa. Tilikauden ylijäämä oli 4,8 miljoonaa euroa ja lainakanta laski 9,2 miljoonaa euroa.

Myös kuluvan vuoden 2017 talousarvio on kaikilla mittareilla tasapainossa. Talousarvion toteuttaminen vaatii kuluvana vuonna tarkkaa taloudenpitoa ja erityisen tärkeää on tehdä ja toteuttaa tasapainoinen talousarvio myös seuraavalle vuodelle. Vuosien 2017 ja 2018 talouden toteutuminen vaikuttavat monilla tavoilla sote- ja maakuntaudistuksen jälkeiseen aikaan niin kaupungin kuin maakunnan osalta.

Erityisryhmät

Vammaiset

Keski-Suomen Sote 2020-hankkeen vammaispalvelu työryhmässä on valmisteltu Keski-Suomen vammaisstrategiaa. Strategiassa on määritelty visio, missio ja arvot. Missiossa nostetaan esille vammaisen henkilön mahdollisuus toimijana omassa elämässään ja todetaan, että ihmisten hyvinvointi syntyy ensisijaisesti omissa yhteisöissä, julkisen tukiverkon ulkopuolella. Hyvän arjen määrittelee jokainen itse ja tarvittavan tuen kokonaisuus tulee rakentaa hänen toiveidensa ja tarpeidensa mukaan. Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kysymykset nousevat esille arvoissa. Sekä yhdenvertaisuuden että osallisuuden kohdalla on keskusteluun noussut toiminnan ja palvelujen saavutettavuus. Erityisesti harrastustoimintaan ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen on koettu tarvittavan lisää tukea. Vuoden 2017 alussa alkaneessa KEPA-hankkeessa (LAPE:n maakunnallinen hankekokonaisuus) kehitetään myös vammaisten ja pitkäaikaissairaitten lasten ja nuorten palveluja.

Lasten ja nuorten osalta voidaan todeta, että yhteistyötä tehdään yhä enemmän sosiaalihuoltolain mukaisesti muiden palvelujen kuten perheiden ennaltaehkäisevien sosiaalipalvelujen kanssa. Kehittämistoiminnasta voidaan mainita henkilökohtaisen budjetoinnin pilotointi sekä PRO SOS-hanke, jossa kehitetään monialaista palvelutarpeen arviointi- ja omatyöntekijämallia sekä kehittäjäkumppanuus –toimintamallia. Tässä mallissa asiakkaat ja työntekijät kehittävät yhdessä palveluja.

Maahanmuuttajat

Maahanmuuttajien lukumäärä on kasvanut viimeisten vuosien aikana. Viimeisin kotouttamissuunnitelma on laadittu vuosille 2013–2016 ja se päivitetään vuoden 2017 aikana.

Vuonna 2016 pakolaistilanne vaati perusturvan palveluissa nopeaa reagoitua muuttuviin tilanteisiin. Palvelutarpeeseen pystyttiin vastaamaan valtiolta tulleen tuen avulla sekä organisoimalla omaa toimintaa uudella tavalla eri palveluiden yhteistyönä. Erityisesti sosiaalipalveluissa pakolaistilanteen muutos näkyi palvelutarpeiden kasvuna. Kotoutumispalveluiden asiakkuuteen tuli 200 uutta asiakasta, joista 170 oli oleskeluluvan saanutta turvapaikanhakijaa ja 30 inkerinsuomalaista paluumuuttajaa.

Romanit

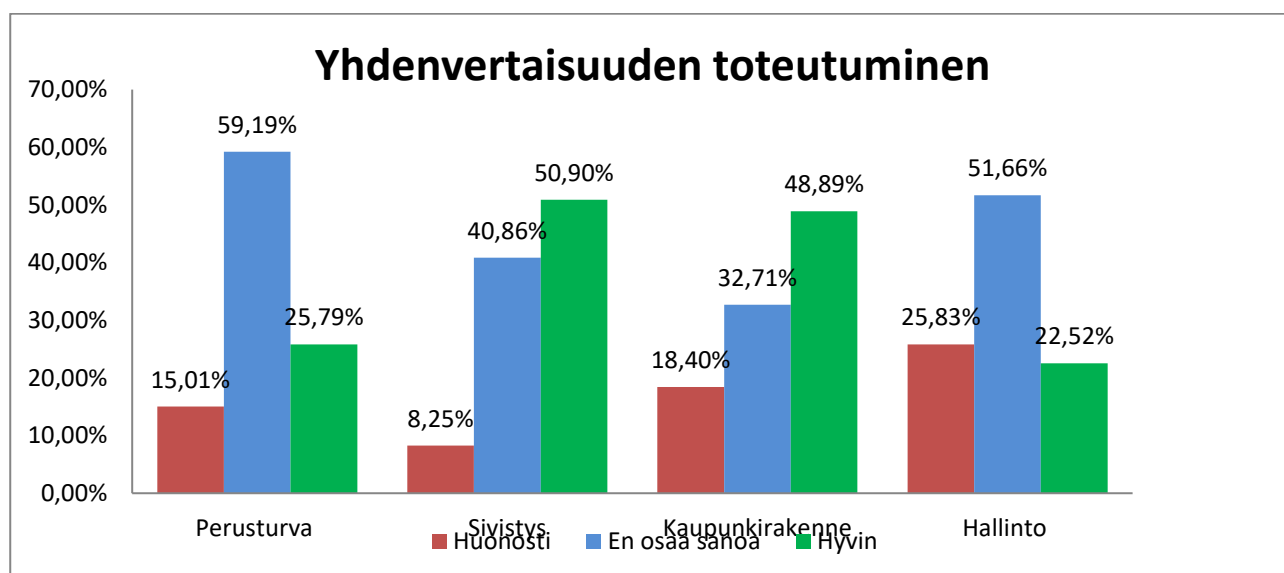
Jyväskylän kaupunginhallitus on perustanut kaupungin romanityöryhmän vuonna 2013. Paikallisten romanityöryhmien tehtävänä on kehittää paikallisen romaniväestön osallistumismahdollisuuksia omien elinolojensa edistämiseksi sekä parantaa viranomaisten ja romanien välistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Työryhmässä on paikallisen romaniyhteisön edustajien lisäksi muun muassa sosiaali- ja terveyspalveluiden, opetuspalveluiden ja oppilaitosten, työvoimaviranomaisten ja eri järjestöjen edustajia. Romanityöryhmä on kehittänyt romanien integroitumista edistäviä palveluita erityisesti erilaisia hankerahoituksia hyödyntämällä. Keskeisinä kehittämiskohteina ovat olleet romanien perusopetus sekä opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksien parantaminen sekä terveyden edistäminen. Uutena painopistealueena on romanivanhusten palvelutarpeisiin perustuvan ikääntyvien romanien ja vanhusten palvelun kehittäminen.

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuuden edistäminen parantaa yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, sosiaalista ilmapiiriä, työn tehokkuutta ja tuottavuutta. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta sukupuolesta, iästä, alkuperästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta ja vakaumuksesta, mielipiteestä, poliittisesta tai ammattiyhdistystoiminnasta, perhesuhteista, vammasta, terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Viranomaisena, koulutuksen järjestäjänä ja työnantajana Jyväskylän velvollisuutena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kaikissa toiminnoissa ja palveluissa. Yhdenvertaisuuden edistäminen sallii myös positiivisen erityiskohtelun, silloin kun edistetään tosiasiallista yhdenvertaisuutta tai poistetaan syrjintää. Jyväskylässä on tehty työtä yhdenvertaisuuden edistämiseksi laatimalla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat 3-vuoden välein. Samalla on arvioitu yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista sekä lisätty tietoisuutta yhdenvertaisuudesta.

Toiminnallinen eli asiakkaiden yhdenvertaisuus on arviointikaudella perusturvan, sivistyksen, kaupunkirakenteen ja hallinnon palveluissa toteutunut melko hyvin. Perusturvan toimialalla avoterveydenhuollon ja vanhuspalvelujen asiakkaista kuitenkin n. 20 % kyselyyn 2016 vastanneista kokee yhdenvertaisuuden toteutuneen huonosti, mikä näyttäytyy hoitoon pääsyn vaikeutena tai alueellisena eriarvoisuutena. Alueellinen eriarvoisuus näyttäytyy myös nuorisopalveluissa sekä kaupunkirakenteen palveluissa, joiden osalta eriarvoisuutta koettiin mm katujen ja teiden kunnossapidon sekä joukkoliikenteen kattavuuden osalta. Eriarvoisuutta koettiin mm. palvelujen saavutettavuuden suhteen. Omankielisen palvelun saamisessa oli myös puutteita. Yhdenvertaisuus toteutuu hyvin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa sekä valtaosiltaan myös perusopetuksessa. Perusopetusryhmien koko on vaikuttanut opetuksen koettuun yhdenvertaisuuteen ja kiusaamista ei ole saatu kytkettyä kokonaan pois. Vähemmistöryhmiin kuuluu alle 5% väestöstä. Syrjintää ei palvelutuotannossa tunnisteta tai koeta.

Kulttuuri

Kulttuuri itsenäisenä toimintana on merkittävä osa hyvinvoivan kunnan toimintaa. Kulttuuri voidaan liittää myös osaksi kunnan eri hallinnonalojen perustyötä ja kaikilla tulisi olla tasa-arvoinen mahdollisuus tehdä itse taidetta ja osallistua kulttuuritoimintaan. ATH-tutkimuksen mukaan jyvaskyläläisistä 90,9 % koki saaneensa tarpeeseensa nähden riittävästi kulttuuripalveluja. Valtakunnallinen keskiarvo oli 81,7 %. Vain Tampereella, Kajaanissa ja Lahdessa prosentit olivat hieman korkeammat. Kirjastopalvelujen osalta Jyväskylä sijoittui kaupunkien keskikastiin. 93,8 % kokivat saaneensa tarpeeseensa nähden riittävästi kirjastopalveluja.

Kulttuuripalveluista taiteen perusopetuksen oppilasmäärät ovat pysyneet suhteellisen tasaisina viime vuosina. Vuonna 2016 taiteen perusopetukseen osallistuvien lasten ja nuorten määrä on noin 14,6 % ikäluokasta (4028). Osuus on parempi kuin valtakunnassa keskimäärin.

Taiteen soveltava käyttö tarkoittaa taiteen soveltamista erilaisiin ympäristöihin ihmisryhmille, joille taide ja taiteen saavutettavuus ei ole itsestäänselvyys. Taiteen soveltavaan käyttöön sisältyy muun muassa osallistava- ja yhteisöllinen taide. Taiteen soveltava käyttö on usein kytköksissä hyvinvoinnin, innovaatioiden tai osaamisen edistämiseen. Yksi osa taiteen soveltavaa käyttöä on kulttuuriopetussuunnitelma Kulttuurikompassi. Kulttuurikompassi perustuu opetussuunnitelmaan ja se tekee koulujen kulttuurikasvatustyöstä tavoitteellista. Samalla se takaa kaikille oppilaille samat osallistumisen mahdollisuudet. Laajasti käsitettynä kulttuurikasvatus koskee kaikkea opetusta, ei vain taide- ja taitoaineita, ja nivoo yhteen eri oppiaineita. Toiminnan avulla tavoitetaan vuosittain 100 % perusopetuksen oppilasmääristä.

Muita taiteen soveltavan käytön muotoja ovat ikääntyneiden kulttuuripalveluista Taideapteekki, kulttuuriluotsitoiminta, kulttuurilaitosten kohdennettu työ sekä muu vapaaehtoistyö. Ikääntyneiden kulttuuritarjonta tavoittaa 50 % yli 65-vuotiaista (vuonna 2015 on 50 %). Toteutunut 67 % (15 650 osallistujaa vuonna 2016) Luotsit ja ikääntyneet voisi yhdistää numeroina (tai näkyvänä pluslaskuna) jolloin toiminnan kuvaukset asettuisivat enemmän oikeisiin mittasuhteisiin. Tällöin tavoitamme yli 20 000 käyntikerroittain laskettuna ja se kertoo volyymillisesti enemmän.

Kulttuurilaitosten yleisötyön tarkoituksena on lisätä taiteiden saavutettavuutta. Työmuotoja ovat esimerkiksi työpajat, tapahtumat jne. Taiteen, tapahtumien ja rakentamisen yhteistyötä lisätään prosenttiperiaatteen laajentamisella. Prosenttikulttuuri on mm. Kankaan alueen rakentamiseen sidottu malli, joka ohjaa vuosittain vähintään 1 %:n rakentamisen kustannuksista taiteeseen.

Jyväskylän kaupungin avustukset kulttuuri- ja kansalaistoimintaan ovat pienentyneet 20 % viimeisen viiden vuoden aikana, joskin myös hakemusten määrä on pienentynyt.

Ikääntyneiden kulttuuripalvelujen ja vapaan sivistystyön tarjonnalle on entistä enemmän ja moninaisempaa kysyntää vanhusväestön ikäluokkien kasvaessa. Päiväkeskusten tarjonnan ohessa myös kotona asuville on painetta tuottaa palveluja kuten digitaaliset palvelut ja vapaaehtoistyö.

Kulttuuriluotsitoiminta

Kulttuuriluotsit ovat Jyväskylän museoiden kouluttamia vapaaehtoisia kulttuuritarjontaan perehtyneitä vertaisohjaajia, mm. opiskelijoita, vapaaehtoisia senioreita, erityisryhmien ja järjestöjen edustajia, kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, palvelutalojen ja asukasyhdistysten toimijoita sekä Vaparin toiminnassa mukana olevia vapaaehtoisia.

Kulttuuriluotsit eivät ole varsinaisesti oppaita, vaan he ovat vapaaehtoisia maallikoita. Luotsien tehtävänä on toimia rohkaisijoina, oppaina ja kavereina erityistä kannustusta tarvitseville ihmisille, joiden ei muuten tulisi lähdettyä kulttuurikohteisiin. Kulttuuriluotsitoiminnan taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että kulttuurin pitäisi olla kaikkien saatavilla.

	Koordinaattorin kautta välitetyt tehtävät		Luotsien omaehtoinen toiminta	
	Tehtävät kpl	Osallistujat	Tehtävät kpl	Osallistujat
2014	59	532	78	915
2015	94	894	1393	6274

Kulttuuriluotsi toiminta on myös keskeinen osa osallisuutta, sillä he osallistuvat aktiivisesti kulttuuritoiminnan kehittämisen. Kulttuuriluotsien omaehtoiseen toimintaan on kuulunut erilaisten tapahtumien ja ryhmien järjestäminen. Omaehtoista toimintaa ovat olleet myös päiväkeskusten viriketuokiot ja matkalaukkunäyttelyn rakentaminen. Vuonna 2016 kulttuuriluotsit mm. rakensivat 10-vuotisjuhlanäyttelyn ja tekivät oman julkaisun.

Jyväskylän kaupunki on osa kulttuurisen vanhustyön verkostoa ja kaupungilta on edustus Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmässä (2016–18).

Elinympäristö

Hyvinvointia edistävä yhdyskuntarakenne ja rakennettu ympäristö tarkoittaa asukkaille turvallista, viihtyisää sekä sujuvaa arkea ja terveyttä edistävää ympäristöä. Yhteiskunnalle hyvinvointia edistävä ympäristö on puolestaan kustannustehokas ja ympäristöä vähän kuormittava.

Kestävän ja omaehtoista liikkumista edistävän ympäristön

tavoitteena on kannustaa kuntalaisia kestäviin liikkumismuotoihin ja tehdä kävelystä, pyöräilystä ja joukkoliikenteestä entistä kilpailukykyisempi liikkumismuoto henkilöautoilun rinnalle. Viimeisin kulkumuotojakauman kehitystarkastelu vuodelta 2015 osoittaa, että kävelyn osuus on jonkin verran lisääntynyt. Henkilöautoilun määrä on edelleen hieman kasvanut, samoin kuin henkilöautojen määrä. Autojen määrän kasvu johtuu todennäköisesti siitä, että perheisiin hankitaan useampi auto

arjen helpottamiseksi. Tämä voi olla myös yksi palvelujen keskittymisestä aiheutuva vaikutus. Kaupungin panostus joukkoliikenteen markkinointiin ja brändäykseen sekä matkalippujen hintojen lasku ovat näkyneet matkustajamäärien kasvuna. Vuonna 2016 matkustajamäärä oli lähes 6,7 miljoonaa, jolloin kasvua edelliseen vuoteen oli yli 11 %. Vuonna 2016 julkisen liikenteen asiakastytyväisyys kyselyn keskiarvo oli 4,25 % asteikolla 1–5.

Monipuolinen ja kattava viherverkosto

Viher- ja virkistysalueilla on suuri merkitys hyvän elinympäristön muodostumisen kokonaisuudessa. Viheralueiden käyttö ja luonnossa liikkuminen lisäävät tutkimusten mukaan psyykkistä hyvinvointia. 300 metrin matka tai korkeintaan 5–10 minuutin kävelymatka vähintään kahden hehtaarin kokoisesta virkistysalueesta on todettu tutkimuksissa kriittiseksi rajaksi, jonka jälkeen virkistysalueiden käyttö vähenee. Jyväskylässä 98 % asemakaava-alueen väestöstä asuu korkeintaan tällä etäisyydellä kriteerin täyttävästä viheralueesta. Määritelmän ulkopuolelle jäävät alueet sijoittuvat pääosin keskustaan, mikä korostaa keskustaa kehystävän viher- ja virkistysaluekokonaisuuden ”Kehä Vihreän” kehittämisen merkitystä.

Lähiliikuntapaikat liikuttavat kaikenikäisiä

Kynnystä liikunnan harrastamiseen on madallettu toteuttamalla vuodesta 2013 lähtien monipuolisia lähiliikuntapaikkoja kaupunkilaisten lähiympäristöön. Kaupunkiin saadaan kuluvana vuonna jo viides uudenaikainen ja monia erilaisia liikunnan elementtejä sisältävä lähiliikuntapaikka Tikkakoskelle keskeiselle paikalla koulujen ja liikuntapuiston kupeeseen.

Terveysteen vaikuttavien ympäristöhaittojen vähentäminen

Ilmanlaadun vaikutus terveyteen on merkittävä. Huonosta ilma laadusta kärsivät etenkin henkilöt, joilla on joku hengityselinten sairaus. Myös erityisesti kevyen liikenteen väylien käyttäjät altistuvat liikenteen päästöille. Keskeisten ilman epäpuhtauksien kuten rikkidioksidin, typen oksidien ja hiukkasten päästöt ilmaan ovat pienentyneet viime vuosina. Pitoisuudet ylittyvät vain muutamana päivänä vuodessa

Vesien laatu

Veden laatu vaikuttaa järvien virkistyskäyttömahdollisuuksiin ja myös kalaston laatuun ja syömäkelpoisuuteen. Päijänteessä ja Leppävedessä vedenlaatu on hyvä. Virkistyskäytön kannalta tärkeissä Jyvä-, Tuomio-, Palokka- ja Alvajärvisä vedenlaatu on tyydyttävä. Tavoitteena on em. järvien hyvän tilan saavuttaminen vuoteen 2026 mennessä.

Melu

Jyväskylän suurin melurasitus koituu liikenteestä. Pahimpia melualueita asutuksen kannalta ovat Vaajakosken moottoritie ja valtatie 23. Melurasitusta on pyritty torjumaan mm. kaavoituksen yhteydessä. Melunselvityksen tulokset ja siihen liittyvä meluntorjuntasuunnitelma valmistuvat vuoden 2017 aikana.

Rakennetun ympäristön terveellisyys ja turvallisuus

Ympäristöterveydenhuolto on valvontasuunnitelmansa mukaisesti keskittänyt voimavarojaan erityisesti lasten ja nuorten käytössä olevien tilojen terveydellisten olosuhteiden parantamiseen. Tilannetta on seurattu Örebro-sisäilmakyselyllä vuodesta 2001 lähtien. Vuosien 2013–2016 tietojen mukaan koulujen työolosuhteisiin liittyvät haitat ovat pysyneet samalla tasolla. Päiväkodeissa tilanne on parantunut ilmanvaihtoon liittyvien olosuhteiden suhteen. Melu on sekä kouluissa että päiväkodeissa merkittävin ja raja-arvon ylittävä olosuhdehaitta.

Kouluissa vain väsymysoireet ovat lisääntyneet vuodesta 2010 vuoteen 2015. Päiväkodeissa oireet ovat vähentyneet niin, että vain käsien iho-oireet ovat vuoden 2015 tutkimuksessa raja-arvon ylittävällä tasolla. Valtuustokauden aikana on saatu valmiiksi useita uudiskohteita, joiden vaikutukset näkyvät jo osittain Örebro-tuloksissa ja akuuttien tarkastusten määrässä.

Asuinalueiden yhdenvertaisuus ja sosiaalinen eheys

Yhdyskuntasuunnittelun yksi tärkeimmistä tavoitteista on edistää asuinalueiden sosiaalista eheyttä ja yhdenvertaisuutta. Tavoitteena on sekoittuneet asumismuotojen rakenteet, jolloin alueet eivät ole eriarvoisessa asemassa toisiinsa nähden. Kaupunki voi kaavoituksella ja tontin luovutuksella vaikuttaa eri asumismuotojen sijoittumiseen. Tämän pohjaksi kaupungilla on tarve systemaattiselle ja jatkuvalla alueellisen hyvinvoinnin seurannan kehittämiseksi. Vastaavanlainen tarkastelu on tehty aiemmin mm. Jyväskylän kaupungin yleiskaavan laadinnan yhteydessä. Jatkossa välineenä tässä voi toimia maankäytön toteuttamisohjelma KymppiR.

ATH tutkimuksen mukaan niiden osuus, jotka olivat tyytyväisiä asuinalueensa olosuhteisiin oli Jyväskylässä 86,1 %. Yli 30 000 asukkaan kaupungeista jyväskyläläiset olivat kolmanneksi tyytyväisimpiä, vaikka rakennusten huono kunto tai asuinalueiden rumuus haittasi noin joka kymmenettä.

Palvelujen saavutettavuus

Kokonaisuutena palvelujen fyysinen saavutettavuus on pysynyt likimain ennallaan. Eniten muutosta on tapahtunut kirjastoverkon osalta, jossa lähisaavutettavuus on heikentynyt hieman vuoden 2014 kirjastoverkkolakkautusten myötä. ATH-tutkimuksen mukaan niiden osuus, joita huonot liikenneolosuhteet haittasivat, oli Jyväskylässä 13,8 %. Koko maan keskiarvo oli 22,8 %. Suurten Etelä-Suomen kaupunkien ja pienempien "maaseutukaupunkien" kaupunkien välillä oli suuria eroja.

Palveluverkon fyysisten toimipisteiden harventuessa entistä keskeisempään asemaan nousee palvelutoimipisteiden hyvä saavutettavuus eri kulkumuodoin ja etenkin kestävän liikkumisen keinoin. Jyväskylän maankäytön KymppiR2016-toteutusohjelman myötä kaupunginvaltuusto hyväksyi täydennysrakentamisen periaatteet, joiden mukaisesti asemakaavoituksessa priorisoidaan kohteita, jotka sijoittuvat hyvien joukkoliikenneyhteyksien varsille. Viime vuosien asuntotuotanto on sijoittunut kestävän liikkumisen tavoitteita edistävästi. Hyvillä joukkoliikenneyhteyksillä voidaan osittain kompensoida palvelujen keskittymistä.

Osallisuus

Hyvän kaupunkiyhteisön luominen edellyttää monipuolista vuorovaikutusta kuntalaisten kanssa. Tätä tarkoitusta palvelee useat eri kanavat. Sähköinen palautepalvelu on aktiivisessa käytössä. Asukkaat ja muut ryhmät voivat tutustua ja osallistua ajankohtaisiin asioihin esimerkiksi asukastilaisuuksissa ja esittelyissä, työryhmiin osallistumalla, kyselyihin vastaamalla sekä lakisääteisten vuorovaikutusmenettelyjen kautta. Uutena, kasvavaa kiinnostusta herättävänä vuorovaikutuksen välineenä ovat olleet eri hankkeissa käytetyt Maptionnaire-karttakyselyt. Asiakasraatikäytäntöä on hyödynnetty joukkoliikenteen kehittämisessä. Yhdenvertaisuuskyselyn palautteen perusteella elinympäristön suunnittelun prosesseja ja vaikuttamisen kanavia pitäisi tehdä paremmin tunnetuksi. Tähän tähtää muun muassa AVOin Kaupunkiympäristö-hanke (arkkitehtuuri, vihreä infrastruktuuri ja osallisuus in Jyväskylä).

Turvallisuus

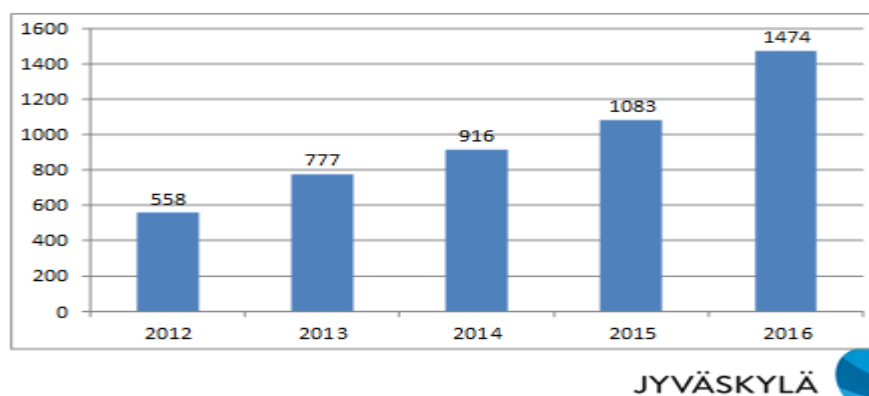
Vuoden 2015 ATH-tutkimuksen tulosten mukaan asuinalueensa turvallisuuteen tyytyväisten osuus oli 91,4 % väestöstä. Tulos oli samansuuntainen kuin koko maassa keskimäärin. Fyysistä uhkaa viimeisten 12 kuukauden aikana oli kokenut 5,5 % asukkaista, joka oli jonkin verran vähemmän kuin koko maassa tai vertailukunnissa.

Jyväskylän kaupungin turvallisuussuunnitelma 2015–2018 on valmisteltu osana Keski-Suomen Liiton koordinoimaa maakunnallista turvallisuussuunnitelmaa. Jyväskylän osalta turvallisuussuunnitelman painopisteeksi on valittu nuorten syrjäytymisen ehkäisy, väkivallan ehkäisy sekä onnettomuuksien ja tapaturmien ehkäisy. Turvallisuussuunnitelman toteutumista seurataan vuosittain.

Poliisin tilastojen mukaan kaikkien rikosten määrä yhteensä on laskenut vuosina 2014–2015. Viimeisimmät tilastotiedot ovat ajalta tammi-kesäkuu 2016. Näiden tietojen mukaan rikosten kokonaismäärä on laskenut. Laskussa ovat olleet omaisuusrikokset ja varkaudet, lukuun ottamatta vapaa-ajanasunnoista ja liikkeistä tapahtuneet varkaudet. Väkivaltarikosten määrä on pysynyt kokonaisuutena samana. Suurimmat muutokset ovat olleet törkeissä pahoinpitelyissä (+18,18 %) ja henkirikoksissa yrityksineen (+6 kpl). Seksuaalirikosten osalta raiskausrikokset ovat vähentyneet, mutta lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (+71,43 %) ja seksuaalinen ahdistelu on lisääntynyt. Huumausainerikokset ovat olleet kasvussa vuosina 2014, lukumääräisesti 430–694. Viimeisen tarkastelujakson aikana rikosten määrä on jatkanut hienoista kasvua. Liikenteessä liikenne rikkomukset yhteensä ovat vähentyneet, mutta rattijuopumusten määrä on edelleen lisääntynyt 24,5 % (44kpl).

Työntekijöihin kohdistuvat uhkatilanteet ovat myös lisääntyneet. Eniten uhkatilanteita on kotona tapahtuvassa toiminnassa. Uhkatilanteiden määrän kasvuun on vaikuttanut mm. avohoidon lisääminen eri palvelualueilla, joskin uhkatilanteista ilmoitetaan entistä systemaattisemmin.

Väkivalta- ja uhkatilanneilmoitukset 2012 - 2016

Liitteenä Turvallisuussuunnitelma 2015–2018.

Osallisuus

Osallisuus on yksi Jyväskylän kaupunkistrategian kärkiä - aktiiviset ja hyvinvoivat asukkaat.

Osallisuus on mukana olemista, kuulumista johonkin ryhmään tai joukkoon. Se on osallistumista ja yhdessä tekemistä sekä vaikuttamista yhteisiin asioihin. Kaupungille on laadittu osallisuusohjelma 2015, jossa osallisuus on jaettu kolmeen eri osa-alueeseen:

- Asuinalueilla tapahtuva osallistuminen ja vaikuttaminen
- Kaupungin palveluihin liittyvä osallistuminen ja vaikuttaminen
- Osallistuminen ja vaikuttaminen päätöksentekoon

Osallisuutta on edistetty kaikilla edellä mainituilla osa-alueilla. Asuinalueiden kehittämiseksi toteutettiin vuosina 2014–2016 Hyvinvointia Huhtasuolle hanke, jonka toiminnasta saatuja kokemuksia ja toimintamalleja on hankkeen jälkeen ryhdytty kokeilemaan Suur-Keltinmäen asuinalueella. Alueilla on suunniteltu ja toteutettu yhteisiä, asuinympäristön viihtyvyyttä ja toimivuutta parantavia hankkeita. Yhteistyön tueksi alueilla järjestetään asukasiloja. Alueilla on myös käynnistetty yhteisöllistä toimintaa, tapahtumia, vapaaehtoistoimintaa ja vertaisryhmiä. Toimintaa toteutetaan yhteistyössä kaupungin, asukkaiden ja yhteistyökumppaneiden kuten järjestöjen ja seurakunnan kanssa. Alueellisen toiminnan koordinointiin on palkattu 2016 vuoden lopussa asuinalue työntekijä. Tämän lisäksi toiminnassa on asukasyhdyshenkilö, jonka työkenttänä on koko kaupunki.

Kaupunginpalveluihin liittyvää osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia on lisätty asiakasraatitoiminnan avulla. Tällä hetkellä asiakasraateja on jo yli kymmenen ja uusia käynnistyy kaiken aikaa. Myös erialaisia asukasfoorumeita ja kehittämisverstaita on järjestetty useita. Aikuissosiaalityön Sosku-hankkeessa asiakkaista on koottu kehittäjäasiakkaiden ryhmä, joka osallistuu aktiivisesti palvelujen kehittämiseen. Palvelualueilla kerätään jatkuvasti palautetta, lisäksi tehdään kyselyjä ja selvityksiä. Palveluihin liittyen asukkailla on ollut mahdollisuus vaikuttaa suunnitteluun kuntalaiskuulemisten kautta, joiden määrä on jatkuvasti lisääntynyt. Kuntalaisaloitteiden määrä on kasvanut neljässä vuodessa 10:stä yli 20:een.

Uusimpana tiedonkeruun välineenä on Innoduel-ideariihi työkalu, jota kokeiltiin ensimmäisen kerran vuoden 2016 lopulla. Kyselyn aiheena oli, "Miten kaupungin tulisi huomioida asukkaat suunnittelussa ja päätöksenteossa. Kyselyyn osallistui noin 200 henkilöä ja ääniä annettiin lähes 2000. Kyselyssä esiin nousseita kärkiteemoja olivat:

- Asukkaiden varhainen osallisuus ja vaikuttaminen on mahdollistettava maa-alueiden käytön, kaavoituksen ja rakentamisen suunnittelussa

- Huoli, että edustuksellinen demokratia ja päätöksentekovalta keskittyvät liiaksi; poliittisille päättäjille niin että sitoutumattomat eivät pääse päättäviin elimiin, liiaksi viranhaltijoille demokraattisesti valittujen henkilöiden sijaan, asukkaita olisi kuunneltava varhain päätöksentekovalmisteluissa
- Asukkaille on annettava mahdollisuus huolehtia omasta asuinalueestaan ja lähiympäristöstään ja kaupungin on tuettava sitä
- Vuorovaikutusta asukkaiden ja kaupungin välillä on kehitettävä

Jyväskylän kaupungilla työskentelee osallisuusasioista vastaava erityisasiantuntija ja palvelualueiden työntekijöistä on koottu osallisuusyhteyshenkilöiden verkosto. Verkostoon kuuluu noin 70 jäsentä. Verkoston tehtävänä on pitää yllä ja edistää osallisuutta organisaation sisällä. Verkosto kokoontuu useita kertoja vuodessa ja heille järjestetään osallisuuteen liittyvää koulutusta. Vaikutusten ennakoarvointiin liittyvää asukkaiden kuulemista on toistaiseksi tehty vielä melko vähän, mutta toimintaa ollaan kehittämässä tulevalla valtuustokaudella.

Kansalaistoiminnan keskus Matara

Jyväskylän kaupunki tukee merkittävästi Keski-Suomen Yhteisöjen tuki ry:n ylläpitämää kansalaistoiminnan keskus Mataraa. Matara tukee ja mahdollistaa yhdistys-, kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa tarjoamalla osallisuuden ja toiminnan paikkoja sekä tiloja. Tämän lisäksi se lisää yhteistyötä kansalaisjärjestöjen välillä sekä yhteistyötä järjestöjen, oppilaitosten ja julkisen sektorin kesken. Mataran kävijämäärä on lähes tuplaantunut viimeisen neljän vuoden aikana.

	2013	2014	2015	2016
Kävijät yhteensä	39396	63774	71599	72000
Kohtaamispaikka	11555	16156	13768	16704

Vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminta on merkki halusta osallistua ja vaikuttaa. Se on myös keskeinen aktiivisuuden osoitin. Jyväskylän kaupungilla on valtakunnallisesti ainutlaatuisesti toimiva ja organisoitu Vapaaehtoistoiminnan palvelut - Vapari. Toiminnan tavoitteena on mahdollistaa asukkaille vaikuttaminen ja osallistuminen vapaaehtoistoiminnan kautta, parantaa toiminnan saavutettavuutta ja vahvistaa yhteistyötä kaupungin, 3.sektorin ja seurakunnan kanssa. Vapaaehtoistoiminta tuottaa hyvinvointia sekä vapaaehtoiselle itselleen että vapaaehtoisen palveluja saavalle.

Vapaaehtoistoiminnan kautta mahdollistetaan myös entistä useamman osallistuminen ja osallisuus sekä palveluihin että harrastustoimintaan.

Jyväskylän kaupungilla on tällä hetkellä 532 vapaaehtoista, joista kulttuuriluotseja 180 ja liikuntaluotseja 90. Näiden lisäksi vapaaehtoisia on vapaaehtoisessa asiointiavussa, nuorisotoimessa, sovittelussa, vanhuspalveluissa ja terveystieteiden keskus sairaalassa. Seurakunnan vapaaehtoisia on hieman yli 1300 ja järjestöissä noin 6500. Tiedot on saatu Valikko-verkoston kautta toteutetussa kyselyssä. Kysely toteutettiin syksyllä 2016 ja se koski organisoitua vapaaehtoistoimintaa.

Vapaaehtoistoiminnan palvelujen kysyntä on kasvanut nopeasti. Kysyntää olisi enemmänkin, mutta vapaaehtoisia ja välitystoiminnan resurssia tarvitaan lisää. Asiointiavun tehtävistä osa on siirtynyt liikuntaluotsille ja siitä syystä tehtävien määrä on jonkin verran vähentynyt.

	Liikuntaluotsitehtävät	Asiointiavun tehtävät
2014	30	226
2015	330	233
2016	510	179

Kulttuuriluotitoiminnalla on pisimmät luotsiperinteet. Luotsaustehtävien lisäksi luotsit ovat osallistuneet aktiivisesti kulttuuritoimintaan toiminnan organisoijina.

Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen painopiste on tällä hetkellä tuetussa vapaaehtoistoiminnassa. Muita ajankohtaisia vapaaehtoistoiminnan kohteita ovat sairaalavapaaehtoiset sekä ympäristöluotsit. Valtakunnallisessa vertailussa aktiivisesti osallistuvien osuus on Jyväskylässä lähes 30 %, joka on hieman korkeampi kuin koko maassa keskimäärin

2 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Indikaattoritiedon, tilastoiden, tutkimusten ja kokemustiedon valossa näyttää siltä, että jyväskyläläiset voivat keskimäärin hyvin. Polarisoituminen on kuitenkin ilmiö, joka koskee myös

Jyväskylää. Voidaan ajatella että valtakunnallinen 80–20 -periaate toteutuu myös meillä. Ongelmat ja hyvinvoinnin vajeet kasaantuvat osalle väestöä.

Jyväskylän satsaukset kulttuuriin ja liikuntaan näkyvät jyväskyläläisten liikunta-aktiivisuutena ja kulttuurin kuluttajina. Myös osallisuus on ollut vahvassa kasvussa, joskin päätöksenteko-osallisuuteen tulee vielä satsata. Vapaaehtoistoiminta osallisuuden yhtenä ilmentymänä on myös vahvassa kasvussa.

Terveydellisillä mittareilla asukkaiden terveydentila on pääsääntöisesti parantunut. Tupakointi on vähentynyt ja valtakunnallisesti vertailtuna meillä on myös vähemmän ylipainoisia. Palveluja on tarjolla ja niitä kehitetään koko ajan. Palvelujen saavutettavuudessa sen sijaan on jonkin verran ongelmia erityisesti ikääntyneiden ja vammaisten osalta. Myös maatieteelliset välimatkat aiheuttavat saavutettavuusongelmia.

Työttömyys on edelleen korkea, joskin se on lähtenyt laskuun viime vuonna samoin kuin pitkäaikaistyöttömyys. Nuorten työttömyys luvut ovat erityisen korkeita Jyväskylässä, mutta sitä saattaa osin selittää se, että meillä on paljon opiskelijoita ja nuoria ihmisiä yli päättään.

Terveydellisistä ongelmista suurimmat liittyvät alkoholin käyttöön. Vaikka alkoholin kokonaiskulutus on vähentynyt, näkyy polarisoituminen tässäkin ilmiössä selvästi. Esimerkiksi nuorten osalta täysraittius on lisääntynyt, mutta toisaalta sairaalahoidossa päihteiden takia on aiempaa enemmän nuoria. Sama koskee myös työikäisiä ja päihteet näkyvät myös ikääntyneiden arjessa.

Suurin osa lapsiperheistä ja nuorista voi hyvin. He harrastavat, heillä on ystäviä ja perheiden taloudellinen tilanne on vähintäänkin kohtuullinen. Suurimmat huolenaiheet liittyvät kuitenkin juuri näihin ikäryhmiin. Yksinäisyys, vähävaraisuus, päihde- ja mielenterveysongelmat, ylipaino ja liikkumattomuus kasaantuvat ja nämä ongelmat ovat usein ylisukupolvisia. Ongelmat näkyvät lastensuojelutarpeen lisääntymisenä siitäkin huolimatta, että ennaltaehkäiseviä palveluja on myös lisätty. Nuorten mielenterveysongelmat näkyvät opiskeluterveydenhuollossa ja erityisesti niiden kohdalla, jotka ovat opiskelun ja työelämän ulkopuolella.

Mielenterveyspalvelut koetaan riittämättömiksi ja palvelujärjestelmä pirstaleiseksi. Erityisesti niiden nuorten kohdalla, jotka eivät ole kiinnittyneet opiskeluun tai työhön kiusaaminen näyttää

olevan yksi yhdistävä tekijä. Kiusaaminen on kallista ja siihen pitäisi puuttua entistä systemaattisemmin ja riittävän varhain.

Kaupungin palvelujen lisäksi aktiiviset sekä osallisuutta ja toimintaa mahdollistavat asuinalueet ovat merkittäviä hyvinvoinnin kannalta. Entistä enemmän kaivataan yhteisiä kokoontumispaikkoja sekä lähiharrastusmahdollisuuksia. Asuinalue toimintaa kehitetään tällä hetkellä Suur-Keltinmäen alueella ja sitä on tarkoitus laajentaa jatkossa myös muille alueille.

3 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Kootun aineiston ja käytyjen keskustelujen lopputuloksena keskeisiksi painopisteiksi nousivat yksinäisyys ja polarisoituminen. Muut painopisteet liittyvät tavalla tai toisella näihin teemoihin. Näitä painopisteitä oli palvelujen kohdentaminen, saavutettavuus ja saatavuus, aktiivinen lähiyhteisö ja osallisuus sekä vaikutusten arviointi ja seuranta.

Yksinäisyys

Yksinäisyyttä on pidetty yksilön ongelmana ja henkilökohtaisena tragediana, mutta ilmiönä se on myös yhteiskunnallinen ongelma. Pitkittyneellä ja tahdonvastaisella yksinäisyydellä on yhteyttä ainakin ylipainoon, liikkumattomuuteen, sydänongelmiin, päihteiden käyttöön ja masennukseen. Jopa 15 % suomalaisista kokee yksinäisyyttä. Yksinäisyys voi olla sosiaalisten kontaktien puutetta, mutta se voi olla myös emotionaalista yksinäisyyttä.

Taloudellinen ja yhteiskunnallinen asema vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin entistä enemmän. Taloudellisen eriarvoistumisen lisäksi yksinäisyyttä voi synnyttää myös elämäntilanteiden muutokset, sosiaalisten taitojen puute, kiusaaminen, lapsuuden kokemukset tai persoonallisuuden piirteet. Yksinäisyys on myös ylisukupolvinen ilmiö ja alkaa usein jo lapsuudessa. Mitä varhaisemmassa vaiheessa yksinäisyyteen päästään puuttumaan sitä tehokkaammin voidaan ehkäistä sen aiheuttamia haittoja.

Vuorovaikutusta lisäävällä toiminnalla, sosiaalisten suhteiden mahdollistamisella ja yhteistoimintaan kannustavalla suhtautumisella voidaan vaikuttaa yksinäisyyteen. Kohtaamisen, kuulluksi tulemisen, mielekkään tekemisen ja osallisuuden mahdollistamisella voidaan puuttua yksinäisyyteen. Yksinäisyyttä vähentämällä voidaan puolestaan vähentää palvelujen käyttöä.

Polarisoituminen/ eriarvoistuminen

Yhteiskunnallisella polarisoitumisella tarkoitetaan väestöryhmien välisien erojen kasvua niin että osa väestöstä voi sekä taloudellisesti että terveydellisesti erittäin hyvin ja toisaalta hyvinvoinnin vajeet kasautuvat osalle väestöä. Polarisoituminen näkyy esimerkiksi perheiden pienituloisuutena muun muassa Pelastakaa Lapset ry:n teettämässä Lapsen ääni kyselyssä (2015) lähes 40 % kyselyyn vastanneista vähävaraisista lapsista kertoi jääneensä rahan takia pois muun muassa koulun luokkaretkiltä. Taloudellinen eriarvoistuminen näkyy kaikissa ikäryhmissä niin lapsiperheissä kuin ikääntyneidenkin kohdalla. Taloudellinen eriarvoisuus on myös yksi syy kiusaamiselle, jonka vaikutukset ovat hyvin kauaskantoiset.

Ääripäiden vahvistuminen yhteiskunnassa näkyy myös päihteiden käytössä, liikkumattomuudessa, ja terveydentilassa. Erityisen huolestuttavaa on nuorten mielenterveysongelmien määrän kasvu ja myös muiden ongelmien kasaantuminen. Toimia tilanteen korjaamiseksi tarvitaan nyt, mutta myös ennaltaehkäisevään toimintaan täytyy panostaa ja sitä kautta estää ongelmia tulevaisuudessa.

Palvelujen kohdentaminen

Eriarvoistumiseen liittyy tarvitaan palvelujen entistä tarkempaa kohdentamista. Meillä on jo nyt melko hyvä palveluvalikoima, mutta palvelut eivät aina kohtaa palvelun tarvitsijaa.

Asiakassegmentoinnilla ja asiakaslähtöisyydellä on merkittävä rooli. Toisaalta palvelujärjestelmän yhteensovittamisessa on pulmia. Ja yhteistyön tiivistämistä tarvitaan sekä kaupungin sisällä että yhteistyökumppaneiden kanssa.

Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus

Palvelujen kohdentamiseen liittyy myös palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta.

Saavutettavuudella voidaan tarkoittaa ainakin kolme asiaa:

1. Saavutettavuudella tarkoitetaan esteettömyyttä, jolla tarkoitetaan palvelun yhdenvertaisuutta ja helppoa lähestyttävyyttä. Se kertoo myös yhteisön ja asiakkaan tarpeiden huomioimisesta ja tarjoaa mahdollisuuden osallistumiseen ja elämyksiin yksilöiden erilaisista ominaisuuksista riippumatta. Saavutettavuus on yhdenvertaisuuden edistämistä. Saavutettavuus merkitsee kohteen helppoa lähestyttävyyttä kaikenlaisille ihmisille, mukaan lukien (mutta ei pelkästään) vammaisten tai toimimisesteisten ihmisten näkökulmasta.

2. Saavutettavuudella voidaan myös tarkoittaa myös kuvaa siitä, kuinka helposti informaation tai palvelun voi saada käyttöönsä. Tällöin voidaan ottaa huomioon asenteellinen saavutettavuus, fyysinen saavutettavuus, saavutettavuus eri aistien kautta, tiedollinen saavutettavuus, tiedotuksen saavutettavuus, kulttuurinen saavutettavuus, taloudellinen saavutettavuus ja päätöksenteon saavutettavuus.

3. Saavutettavuudella tarkoitetaan myös sitä, kuinka helppoa ihmisten on päästä työhön, ostoksille tai kouluun, käyttää terveys- tai kulttuuripalveluja tai osallistua sosiaaliseen ja muuhun alueella järjestettävään toimintaan.

Aktiivinen lähiyhteisö ja osallisuus

Kaupunki tarjoaa asuinalueilla harrastusmahdollisuuksia, joista tyypillisimpinä esimerkkeinä ovat lähiökirjastot ja nuorisotalot. Useissa lähiöissä harrastetaan aktiivisesti myös yhdistyksissä ja järjestöissä. Esimerkkejä järjestäytyneestä toiminnasta ovat urheiluseurat, partio ja monet muut harrastusjärjestöt sekä kaupunginosa- ja asuinalueyhdistykset.

Asukkaiden toiminta alueella vahvistaa heidän tunnettaan alueelle kuulumisesta, ja siten myös halukkuutta osallistua alueensa ylläpitoon ja kehittämiseen erilaisin tavoin. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi lähiympäristön pitämistä siistinä tai osallistumista paikallispolitiikkaan alueen asioiden edistämiseksi. Asukasyhdistysten rinnalle on tullut myös löyhemmin järjestäytyneitä epävirallisempia asukasliikkeitä, jotka haluavat parantaa asuinalueiden viihtyvyyttä järjestämällä innostavaa toimintaa ilman raskaaksi koettua yhdistysten hallinnointia. Mahdollisuus kohtaamiseen ja yhteisöllisyyteen sekä mielekkääseen tekemiseen vaikuttaa asukkaiden hyvinvointiin positiivisesti ja voi ennaltaehkäistä myös ongelmien syntymistä.

Vaikutusten arviointi ja mittaaminen

Palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa kiinnitetään edellä mainittujen painopisteiden lisäksi entistä enemmän huomiota myös päätösten ja toiminnan vaikutusten arviointiin. Tämä tarkoittaa vaikutusten ennakoarvioinnin EVA ja sitä kautta lapsivaikutusten arvioinnin systemaattista toteuttamista. Toiminnan vaikuttavuuden arviointiin liittyen kiinnitetään huomioita vaikuttavuutta kuvaavien olemassa olevien mittareiden valintaan ja tarvittaessa uusien kehittämiseen.

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA

VALTUUSTOKAUDELLE 2017 - 2020

4 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Jyväskylän kaupungin kuntastrategia päivitettiin lokakuussa 2017. Päivitetyssä strategiassa on neljä strategista kärkeä, joista kullakin on 5-6 tavoitetta.

1. Osallistuvat ja hyvinvoivat asukkaat

- *Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia terveeseen kasvuun ja hyvään oppimiseen*
- *Tuemme asukkaiden osallistumista ja lisäämme vaikuttamisen mahdollisuuksia*
- *Edistämme asukkaiden yhdenvertaisuutta ja otamme huomioon kulttuurisen moninaisuuden*
- *Parannamme palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta koko Jyväskylässä*
- *Vahvistamme yhteisöllisyyttä, tuemme harrastustoimintaa ja vähennämme yksinäisyyttä*
- *Edistämme kulttuurin ja taiteen moni-ilmeisyyttä*

2. Raikas ja kasvava elinvoima

- *Vahvistamme Jyväskylää vetovoimaisena korkean osaamisen koulutuskaupunkina ja tutkimuksen keskuksena*
- *Edistämme kaupunkikehitysalustoilla ja kumppanuuksilla yritysten kasvua*
- *Tuemme uusien teknologia-, liiketoiminta- ja palveluinnovaatioiden syntymistä*
- *Vahvistamme Jyväskylän vetovoimaisuutta kansainvälisenä kulttuuri-, tapahtuma- ja matkailukaupunkina*
- *Parannamme kaupunkikeskustan viihtyisyyttä ja elinvoimaa*
- *Teemme kaupungista houkuttelevan työpaikan ja työnantajan*

3. Liikunta pääkaupunki

- *Teemme Jyväskylästä Pohjoismaiden vetovoimaisimman liikunnan, urheilun ja terveyden osaamiskeskittymän*
- *Luomme mahdollisuuksia elinikäiseen liikkumiseen kehittämällä yhteistyö- ja palvelumalleja sekä asuinympäristöjen liikuntamahdollisuuksia*
- *Edistämme lasten ja nuorten liikuntaa päiväkodeissa, kouluissa ja vapaa-ajalla*

- Yhdistämme joustavasti opiskelun ja urheilun kaikilla koulutusasteilla
- Luomme edellytyksiä liikunta- ja hyvinvointialan yritystoiminnalle

4. Resurssien viisas käyttö

- Toteutamme eheää yhdyskuntarakennetta ja kannustamme kestävään liikkumiseen
- Teemme kestäviä, eettisiä ja innovatiivisia hankintoja sekä edistämme resurssiviisasta liiketoimintaa
- Hyödynnämme tehokkaasti digitalisaation mahdollisuuksia
- *Avaamme kaupunkitilat paremmin kaupunkilaisten käyttöön*
- Pyrimme hiilineutraaliksi ja jätteettömäksi kaupungiksi sekä edistämme kiertotaloutta ja uusiutuvaa energiaa
- Käytämme luonnonvaroja harkiten ja huolehdimme luonnon monimuotoisuudesta

Hyvinvointisuunnitelma on pääsääntöisesti ensimmäisen strategiakärjen toteuttamissuunnitelma, joskin suunnitelma toteuttaa joiltain osin myös muiden strategiakärkien tavoitteita. Sellaiset strategiset tavoitteet, joihin liittyviä toimenpiteitä sisältyy hyvinvointisuunnitelmaan, on merkitty kursivilla.

http://www.jyvaskyla.fi/strategia_ja_hankkeet/kaupunkistrategia

5 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja –suunnitelmat

Kaupungin palvelujen toimintaa ohjaavat kaupunkistrategian lisäksi useat valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset ohjelmat ja suunnitelmat. Kaupunki on myös mukana useissa valtakunnallisissa kehittämishankkeissa ja -ohjelmissa. Seuraavassa on listaus toimintaa ohjaavista keskeisistä ohjelmista, suunnitelmista ja meneillään olevista hankkeista.

Hyvinvointisuunnitelma pitää sisällään

- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman
- ikäihmisten hyvinvointisuunnitelman
- monikulttuurisuus ohjelman toimenpiteet
- turvallisuussuunnitelman toimenpiteet
- yhdenvertaisuussuunnitelman toimenpiteet
- osallisuusohjelman toimenpiteet

Opetussuunnitelma, <https://www.jyvaskyla.fi/opetus/perusopetus/opetussuunnitelma>

Varhaiskasvatussuunnitelma, <https://peda.net/opetussuunnitelma/ksops/vasu2017>

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE), <http://www.ks2020.fi/uudistuksen-karkihankkeet/kslape/>

Liikkuva koulu <https://liikkuvakoulu.fi/> ,

Liikkuva varhaiskasvatus http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/liikkuva-koulu-laajenee-varhaiskasvatukseen-resursseja-paivakotien-pihojen-kunnostamiseen

Unicef – lapsiystävällinen kunta ohjelma <https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/lapsiystavallinen-kunta-projektiesittely/>

Kasvunmaisema-hanke

Kukoistava kotihoito-hanke, <http://www.ks2020.fi/uudistuksen-karkihankkeet/kotihoito/>

Voimaa vanhuuteen-hanke, <http://www.voimaavanhuuteen.fi/>

Ikääntyneiden asumistarpeiden ennakkoinnin ja varautumisen jatkokehittäminen kunnissa (yhteinen Kaupunkirakennepalveluiden kanssa)

Taidetuulahdus hanke, <http://minedu.fi/ohjatut-kokeilut> (Kulttuuripalvelut hallinnoi)

Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön kansallinen verkostohanke AILI (2016–2018),

<http://www.jyvaskyla.fi/kulttuuri/palvelut/hankkeet>

PROMEQ – Osallistava terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen – tutkimushanke,

<http://www.promeq.fi/FI>

Hyvinvointikioski – hanke,

http://www.jyvaskyla.fi/strategia_ja_hankkeet/hankkeet/perusturva/hyvinvointikioski

Rainer –hanke 2015-2018

Rainer-hankkeen toimenpiteillä edistetään keskisuomalaisten romanien etenemistä kohti työelämää.

Hankkeen tarkoituksena on keskisuomalaisten romanien koulutustason parantaminen. KOSKE:n tehtävänä hankkeessa on viedä eteenpäin ROMKO-esiselvityksessä jäsennettyä suunnitelmaa valtakunnallisen romaniasiain tutkimus- ja kehittämistyön käynnistämiseksi.

<http://www.jyvaskyla.fi/hankkeet/rainer>

Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallinen kehittämishanke (SOSKU). Jyväskylän osahanke 2015-2018.

Asukkaiden ja asiakkaiden osallisuuden ja osallistumisen mahdollistaminen. Jyväskylän hankkeen kohderyhmänä ovat erityisesti useita palveluja tarvitsevat ja paljon palveluja käyttävät sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaat. Aikuissosiaalityön henkilöstö on mukana kehittämistyössä aktiivisesti, jolloin hankkeen toiminnot juurtuvat arkipäivän toiminnoiksi. Hanke ei toimi etäisenä ja erillisenä kehittämissaarekkena vaan arjessa jatkuvasti läsnä olevana vuoropuheluna ja yhteiskehittämisenä.

http://www.jyvaskyla.fi/hankkeet/sosiaalinen_kuntoutus

Kansallinen Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma (AUNE 2016–2019).

Jyväskylän kaupungin ja valtion välinen sopimus toimenpideohjelman toteuttamisesta. Ohjelmaan sisältyy seuraavat hankkeet Jyväskylässä:

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat - varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki, Jyväskylän osahanke 2015 -2019.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategian laatiminen ja jalkauttaminen. Lisäksi hankkeessa pilotoidaan Kotona tehtävää katkaisuhuolto Kotikonstia.

http://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat/Asunnottomuuden_ennaltaehkaysyn_kuntastrategiat

Asumisneuvontahanke 2017

Asumisneuvontahankkeella kehitetään vuokrayhtiöiden käyttöön toimintamalli vuokratästeihin puuttumiseen ja häätöjen ennaltaehkäisemiseen ja myös muissa asumisenhaasteissa.

<http://www.jyvaskyla.fi/sosiaalipalvelut/asumisentuki/asumisneuvonta>

Kulttuurisuunnitelma,

https://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/95307_Kulttuurisuunnitelma_hyvaksyty_20171129.pdf

Liikuntasuunnitelma,

https://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/85503_Liikuntasuunnitelma_luonnos21092016.pdf

Lähiliikuntapaikka-ohjelma,

http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/59064_130205_Jyvaskylan_loppuraportti.pdf

Monikulttuurisuusohjelma, valmistuu syksyllä 2017

Osallisuusohjelma,

https://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/78306_Jyvaskylan_osallisuusohjelma_hyvaksytty_20150928.pdf

Yhdenvertaisuussuunnitelma,

https://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/89085_jyvaskyla_yhdenvertaisuussuunnitelma_2017.pdf

Jyväskylän Turvallisuussuunnitelma,

https://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/88107_jkl_turvallisuussuunnitelma_2015_2018.pdf

KymppiR2018 –ohjelma, <https://www.jyvaskyla.fi/kaavoitus/kymppiohjelma>

AVOin kaupunkiympäristö –hanke, <https://www.jyvaskyla.fi/avoinkaupunkiymparisto>

6 Hyvinvointisuunnitelma

Hyvinvointisuunnitelma toteutettiin laajassa yhteistyössä asukkaiden, yhteistyökumppaneiden ja kaupungin työntekijöiden ja virkamiesten kanssa. Keväällä 2017 järjestettiin kaikille kaupunkilaisille avoin hyvinvointisuunnitelma foorumi, jossa suunnitelmaa työstettiin open space-menetelmällä. Tilaisuudessa oli yli 100 osallistujaa.

Suunnitelman työstämistä jatkettiin elokuussa monialaisissa työryhmissä. Ryhmät kokoontuivat 1-2 kertaa viikossa kuukauden ajan. Tämän jälkeen suunnittelutyö jatkui palvelujen omissa ryhmissä.

Hyvinvointisuunnitelmaa on käsitelty

- Vanhus- ja vammaisneuvoston yhteisessä iltakoulussa 10.10.
- Perusturvan iltakoulussa 12.10.
- Kaupunkirakennelautakunnassa 17.10.
- Kulttuuri- ja liikunta lautakunnassa 18.10.
- Sivistyslautakunnassa ja 25.10
- Perusturvalautakunnassa 26.10. ja 16.11.
- Kaupunginhallituksessa 4.12.

Suunnitelmaa on voinut kommentoida myös lasuntopalvelu.fi –sivustolla. Sivuston kautta saatiin 11 kommenttia ja sähköpostitse 2.

Hyvinvointisuunnitelmaan on valikoitu tavoitteita, joilla on tarkoitus vastata hyvinvointikertomuksessa esiin nousseisiin painopisteisiin pitkällä tähtäimellä. Suunnitelma ei ole kuvaus palvelujen perustyöstä, jota tehdään kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Suunnitelmassa on määritelty tavoitteille, toimenpiteet, mittarit/arviointi, toiminnasta vastaava taho sekä se mihin painopisteisiin toimenpide vastaa. Tavoitteiden toteuttamiseksi voi siis olla useampia toimenpiteitä ja toteuttajia. Asetetuilla mittareilla seurataan toimenpiteiden toteutumista.

Vaikuttavuuden mittaaminen ja mittareiden kehittäminen on yksi hyvinvointisuunnitelman painopisteistä ja se koskee kaikkia palveluja. Toimenpiteiden toteutumista seurataan ja kehitetään kuluvan toimintakauden aikana. Kehittämistoimintaa tehdään sekä palvelujen sisällä että yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Toimenpiteiden toteutumista seurataan ja raportoidaan vuosittain kaupunginvaltuustolle.

Tavoitteet ja toimenpiteet on jaoteltu ikäryhmittäin:

1. Lapset, varhaisnuoret, lapsiperheet
2. Nuoret, nuoret aikuiset
3. Työikäiset
4. Ikääntyneet

Ikäryhmien lisäksi hyvinvointisuunnitelmassa on erityisryhmiä koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä:

5. Vammaiset
6. Maahanmuuttajat

Näiden lisäksi suunnitelmassa on kaikkia kaupunkilaisia koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä:

7. Osallisuus
8. Yhdenvertaisuus
9. Turvallisuus
10. Ympäristö

Vaikka hyvinvointisuunnitelmassa on erikseen erityisryhmiin kohdistuvia tavoitteita, tulee nämä ryhmät huomioida kaikissa muissakin tavoitteissa.

Hyvinvointisuunnitelma on esillä myös Jyväskylän kaupungin nettisivuilla. Sivustolle on koottu tarkempaa tietoa toimenpiteistä ja niiden toteuttamisesta.

<http://www.jyvaskyla.fi/hyvinvointikertomus/suunnitelma>

Liitteenä hyvinvointisuunnitelmataulukko

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

7 Suunnitelman laatijat

Hyvinvointisuunnitelma toteuttamisesta on vastannut Jyväskylän kaupungin hyvinvointiryhmä. Suunnitelma laatimiseen on lisäksi osallistunut laaja joukko kaupungin työntekijöitä, järjestöjen ja seurakuntien edustajia sekä asukkaita. Lisäksi päätöksentekijöiltä saatu palaute on ohjannut tavoitteiden asettamista.

8 Suunnitelman hyväksyminen

Hyvinvointisuunnitelma hyväksyttiin Jyväskylän kaupunginhallituksen kokouksessa 11.12.2018. Käsittelyn yhteydessä käytetyissä puheenvuoroissa toivottiin, että jatkossa kiinnitettäisiin erityistä huomioita vaikutusten mittaamiseen, parisuhteen ja isien tukemiseen lapsiperheissä sekä järjestöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön ja järjestöjen tukemiseen.

Hyvinvointisuunnitelman toteutumisesta vastuu on palvelualueilla ja sitä seurataan vuosittain. Keväällä 2018 järjestetään yhteinen arviointi- ja kehittämistilaisuus ja suunnitelman toteutumisesta raportoidaan valtuustolle huhti-toukokuussa 2018.